БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 ФЕВРАЛЬ 24 ЧЕТВЕРГ № 41 (3235)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

1955 ЧЫЛДЫҢ ФЕВРАЛЬ 27—

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү.

Көдээге масса-политиктиг ажылды күштелдирер

Эң чоокку беш-алды чылдарның иштинде тараның ниити чыылдазын чыл бүрүде-ле 10 миллиард пудтан эвээш эвеске чедирер база мал ажылының кол-кол продуктуларының бүдүрерин ийи-ийи ажыг катап көвүдеткен турар сорулганы СЭКП ТК-ның январь Пленуму чурттуң мурнунга тургускан. Чоннуң аъш-чем продуктуларынга болгаш үлетпүрүңү чигэтке өзүп турар хереглелдерин хандырып болур шак ындыг улуг сорулгаларны чедиишкинниг күүседиринче бүгү коммунистернің, комсомолчуларның, эр, хереженголхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарының база көдээ ажыл-агайның тускай эртемниглериниң күүсеннишкинин мобилизастаарын партияның чер-чер организацияларынга Төп Комитеттиң Пленуму даскан.

Сорулга болза, партия совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан көдээ ажыл-агыйга удуртулганың деннелин улам белидери база ол удуртулганы улам-на сайзырангай, боттуг болгаш оперативтиг болдурары болур. Ынчангаш көдээге масса-политиктиг ажылды үргүлүү болгаш кызымаккайы-биле экижидерин, ону колхоз, совхоз, МТС бүрүзүнүң тодаргай сорулгалары-биле чарылбас харылзаалыг болдурарын бүгү партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларындан ТК-ның январь Пленуму негээн.

Амгы хүннерде көдээде политиктиг ажылдың кол утказы СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлерин ажылчы чоннарның чалбак массаларынга тайылбырлаары-биле дүүшкей турар ужурлуг. Чоокта чаа областың партия активиниң хуралы болган. Аңаа СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң түннелдериниң болгаш областың партия организациязының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Оон дугайын көдээниң коммунистери, колхозчулары болгаш механизаторлары, көдээ ажыл-агайның тускай эртемниглери база-ла чугаалажый, боттарының районнарынга мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң арганларын тодаргайлап, социалистиг чарышты калбартын турарлар.

Ол болза, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш шимчэшкиниң чугле эгези болур. Көдээге партийжи-политиктиг ажылдың деннелин улам көдүрерин амыдырал негеп турар. Коммунистернің, комсомолчуларның болгаш партия кежигүү эвес агитаторларның массалар ортузунга организастыг ажылы кижилерниң улам-на эки ажыллаар чүткүлүн хайныктырар, оларның чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин хөгжүдер, күш-ажылды организастаарын улам экижидеринге, күш-ажылдың сагыыга чурумун быжыглаарынга, айытынган планнарны ыяавыла күүседир дээш социалистиг чарышты калбаа-биле делгередиринге дузалаар ужурлуг.

Массаларның медерели бедик болган тудум партия болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринче олар медереллери-биле баар дээрзин партийжи болгаш ажыл-агыйжы улуртукчулар үттүп болбас ужурлуг. Ынчангаш ажыл-ишчи бүрүзү бодунга хүлээткен ажылды чедиишкиниг күүседиринге бүзүрелиин быжыглаары, көдээ ажыл-агайның мурнакчыларының чаартыкчы саналдарын деткиири чугула. Партийжи-политиктиг ажыл болза, эчис сорулгаже чүткүлүг, партияның болгаш чазактың чаа даалгаларын күүседиринче угланган, боттуг болгаш дээштиг, колхоз, совхоз, МТС, бригада болгаш ажыл-ишчи бүрүзүнүң сорулгалары-биле чарылбас харылзаалыг болур ужурлуг.

Көдээ ажыл-агайны улуртурун экижидер талазы-биле области сеелгү үеде боттуг хемчеглер чоруткан. Партияның көдээ райкомнарының МТС-тер зоналарының талазы-биле инструкторлар бөлүктерин тургусканы, партия райкомнарын, райкүүскомнарны, колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни кежигиидиг кадрлар-биле быжыглааны ажылдың эки түннелдерин көргүскен. Партия райкомнарының колхоз бүдүрүлгезинге саңдары күштелген. Ылаңгыя СЭКП-ниң Баа-Хем, Бин-Хем райкомнары көдээге масса-политиктиг ажылды элээн экижиткеннер.

Көдээниң хөй-хөй партия эге организациялары колхозчу массаларның күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүүшкүнүнүң үлегерлиг башкарыкчылары болу бергеннер. Оон чижээнге Бин-Хем районнуң Кочетов аттыг, «Кызыл тараачын», Чөөн-Хемчик районнуң «Искра», «Коммунизмче орук» колхозтарының партия организациялары хамааржыр. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң партия организациязы (секретары эш Санчижап) коммунистернің күжүн колхоз бүдүрүлгезинің харыысалгалыг участоктарында таарыштыр тургускан. Хана солунну болгаш агитхуудустарны доктаамал үндүрүп, бригадалар болгаш тус-тус кижилер арызынга социалистиг чарышты калбартып, колхоз бүдүрүлгезинин мурнакчыларын хүндүлел самбыразынга илередип келген. Колхозчулар политиктиг илеткелдерни база агитаторларның беседаларын үргүлчү дыңнап, концерттерни болгаш киноларны көрүп турар. Ында политиктиг чырыдыышкын багай эвес организастатынган. Партия организациязының секретарының болгаш колхоз даргазы коммунист эш Настык-Торжунуң колхозчу актив-биле, бүгү колхозчулар-биле дириг харылзаазы чедиишкиннерни улам быжыглаарынга улуг рольуг болган. Ынчангаш ол колхоз районнуң мурнакчы ажыл-агыйларының бирээзи апарган. Ол дуржулга областың өске-даа колхозтарынга нептерээн турар ужурлуг.

Партийжи-политиктиг ажыл — ажыл-агыйжы чедиишкиннерниң үндезини болур. Ынчалза-даа чамдык партийжи удуртукчулар ол дугайын чедир үнелевейн турарының фактылары бар. Кызыл районнуң чамдык колхозтарында масса-политиктиг ажыл дыка четпес тургустунган. «Тиилелге» колхозтуң 16 коммунистериниң 3-жу ажылдавайн турар, ынчаарга тудугда чүгле 1, мал ажылында 2-ле коммунист бар. Колхозчулар ортузунга эрткен чылдың ийиги чартыында 3-ле катап лекция номчутунган, чүгле 2 удаа кино көрүлдези болган. Хана солун үнмейн турар, хүндүлел самбыразы чок. Колхозка партия райкомунуң секретарылары үргүлчү барып турганнар, ынчалза-даа олар ол четпестерниң чаны-биле ооп эртип турган болгаш артель ажыл-агыйынга партия, комсомол организацияларының организакчы ролюн бедидерин үнелевээннер. Ол ышкаш Барыын-Хемчик районда агитас-массалыг ажылдар дыка четпес тургустунган. Мынчыг четпестер-биле моон соңгаар канчап-даа эптежип болбазының үези келген.

Партия райкомнарының болгаш эге организацияларының талазындан партийжи-политиктиг ажылды өзүп турар сорулгаларның деннелинге чедир бедидери эргежок чугула. Партийжи ажылдакчылар колхозтарны, МТС-терни, совхозтарны мергежилдиг удуртур төлээде, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин ханы өөренир, ооң экономиказын болгаш техниказын эки билир, хову болгаш мал ажылдарының айтырыгларын тодаралып билир ужурлуг. Ол ышкаш партийжи-политиктиг ажылды организастап турарында, ооң утка-шынарында болгаш хевирлеринде четпестерни шиитпирлии-биле узуткаары, чамдык черлерде болуп турары ышкаш политиктиг агитацияны болганчок-ла келергей ниити чугаалар-биле солун, ону амыдыралдан хоорук чорудуп турар чоруктардан чайлаары чугула.

Политиктиг агитацияны мобилизакчы шынарлыг кылдыр, ажылда четпестерни узуткаарынга идиг бээр кылдыр чорудар херек. Партийжи болгаш совет ажылдакчылар, агитаторлар колхоз бригадаларынга, мал ажылының фермаларынга, одарларда малчыннарга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарынга үргүлчү баар, күш-ажылдың организастыын экижиде-ринге, ооң сагыыга-чурумун быжыдарынга, көдээ ажыл-агый продуктуларын бедидеринге холбашкан темаларга солун беседаларны чорударын үргүлчү сонуургаар ужурлуг.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпиринге сорук кирген ажыл-ишчилер көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы көдүрүүшкүнүнүң программазын чедиишкиннин-биле күүседирлер.

ССР Эвилелиниң Камгалал Министриниң ДУЖААЛЫ № 20

1955 чылдың февраль 23. Москва хоорай

Эштер солдаттар болгаш матростар, сержантылар болгаш старшиналар!

Эштер офицерлер, генералдар болгаш адмиралдар!

Бөгүн совет улус болгаш ооң Чепсектиг Күштери Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюн демдеглеп турар.

Бо алдарлыг ойну бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде доллур болгаш ажыр күүседири дээш, улус ажыл агыйының бүгү адырларының көдүрүүшкүнүнүң, күчүлүг Совет күрүнеиниң быжыгымышкынының болгаш бистың улузувустуң чаагай чоруунуң өөлүдезинин үндезини—аар индустрияның улам ыңайгы күчүлүг хөгжүдези дээш чедиишкиниг демиселиин байдалында эртирип турар. Социалистиг лагерьниң бүгү улустары-биле кады совет улус бүгү делегейге тайбыныың хөрөө дээш быжыы-биле болгаш чайгылыш чокка демисежип турар.

Оон-биле кады АКШ-тың монополистеринге баштаткан империалистиг чурттарның агрессчи күштери политиктиг бөлүглежиишкиннерни, шериг блоктарын тургузуп, Совет Эвилелинге, улус демократиязының чурттарынга болгаш Кыдат Улус Республикага улур чаа дайынны ажыы-биле белеткевишаан, герман милитаризминиң катап төрүтүнерин бүгү-ле күштери-биле ораладжын турарлар.

Мындыг байдалдар турда Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бистиң Төрөөн чуртувустуң идегелдиг айыыл чок чоруун хандырары-биле бүгү-ле эргежок чугула хемчеглерни ап турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчылары бистиң ынак Төрөөн чуртувусту камгалаарының талазы-биле боттарының шериг хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседиринге кезээде белен болур ужурлуг.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Хүүн таварыштыр солдаттарга болгаш матростарга, сержантыларга болгаш старшиналарга, офицерлерге, генералдарга болгаш адмиралдарга байыр чедирип тур мен.

Чепсектиг Күштериниң бүгү бот составы дайынчы мергежилди сайзырангайжылар болгаш кандыг-даа агрессорга согуушкуннуг ойтур шавыышкын; бөөринге үргүлчү белен турар талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзедим.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюн демдеглээрибиле **дужаарым болза:**

Бөгүн, февраль 23-те, бистиң Төрөөн чуртувустуң найыслалы—Москвага, эвилелдешкен республикаларның найыслалдарынга, а ол ышкаш маадыр-хоорайлар: Ленинградка, Сталинградка, Севастопольга болгаш Одессага—артиллерияның чөөрби удаа даштаашкыннары-биле салют кылыр.

Бистиң күчүлүг Төрөөн чуртувус —Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин!

Улуг совет улус болгаш ооң алдарлыг Чепсектиг Күштери делгерезин!

Бистиң төрөөн Совет Чазаавыс делгерезин!

Бистиң тиилелгеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

ССР Эвилелиниң Камгалал Министри
Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. ЖУКОВ.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнга холбаштыр Москвага болган байырлыг хурал

Февраль 22-де ССР Эвилелиниң Камгалал министерствозунуң Москва хоорайның партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери-биле кады Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнга алдар болдурган байырлыг хуралы болуп эрткен.

Совет Армияның Төп театры байырлалдыы-биле шиметинген турган. Маңаа маршалдар, генералдар, адмиралдар, ССРЭ-ниң Камгалал министерствозунуң төп болгаш кол эргелелдериниң офицерлери, оларның өг-бүлелериниң кежигүннери, Москва гарнизонунуң дайынчылары, курлавырда генералдар болгаш офицерлер, найыслалдың ажылчы чоннарының хөй санныг төлөлекчилери чыылганнар. Сценада орденнер кожаалары-биле шиметинген дайынчы туктарның чанында хүндүлелдиң таныылында шеригнин янзы-бүрү хевириниң төлөлекчилери — дайынчы болгаш политиктиг белеткелдің кончуг эки өөредилгелиг дайынчылары турганнар.

19 шак 30 минута. Эштер Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, ССР Эвилелиниң Камгалал Министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков, Совет Эвилелиниң Маршалдары А. М. Василевский, В. Д. Соколовский, шеригнин янзы-бүрү хевирлериниң маршалдары, СЭКП-ниң Москва область комитединиң секретары эш Н. Ф Игнатов, СЭКП-ниң Москва хоорай комитединиң секретары Е. А. Фурцева, министрлер, генералдар болгаш адмиралдар, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, Совет Эвилелиниң Маадырлары болгаш Социалистиг Күш ажылдың Маадырлары көстүп келирге чыылганнар изии-биле уткааннар.

Байырлыг хуралды ажытпышаан, камгалал Министри Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнуң байырлалын холбаштыр чыылганнарга байыр чедирген. Владимир Ильич Ленинниң инициативазы-биле Коммунистиг партияның тургусканы бистиң чуртувустун Чепсектиг Күштери совет улустуң, партияның болгаш чазактың үргүлчү сагыш салыышкынының ачызында ам үеде бистиң Төрөөн чуртувустуң эрге-ажыктарының камгалалында турар идегелдиг күш болу берген деп ол демдеглээн.

Москваның партия организациязының мурнундан СЭКП-ниң Москва хоорай комитединиң секретары эш И. Т. Марченко, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгүэвилел Төп Чөвүлелинден ВЦСПС-тиң секретары эш И. П. Гуреев, Бүгүэвилелдиң Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Төп Комитединиң мурнундан ВЛКСМ ТК-ның секретары эш В. И. Кочемасов, совет эртемденнериниң мурнундан — ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы-президентизи академик И. П. Бардин, Москва бүдүрүлгелериндеН — «Кызыл пролетарий» заводтуң токары, Сталинчы шанналдың лауреады эш Н. М. Кузьмин, Москва областың колхозчулуунан — Москва областың Ленинский районнуң Владимир Ильич аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш ажылдың Маадыры эш И. А. Буянов олар байыр чедиргеннер.

ССР Эвилелиниң Камгалал Министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков доңчу харыызынга Москваның болгаш Москва областың партия, совет, хөй-ниити организацияларының болгаш ажылчы чоннарының төлөлекчилериниң чедиргеН байырлары болгаш чүректиң ханызындан күзелдери дээш оларга өөрүп четиргенин илереткен болгаш совет Чепсектиг Күштер моон соңгаар-даа бистиң Төрөөн чуртувустуң идегелдиг айыыл чок чоруун хандырар талазы-биле хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседир дээрзин медеглээн.

Байырлыг хуралдың соонда улуг концерт болган, аңаа Москваның, Ленинградтың, Киевтиң, Минскиниң болгаш Совет Армияның Александров аттыг Кызыл туктуг ыры болгаш танцы ансамблиниң уран-чүүл мастерлери киришкеннер.

(СЭТА).

ВЦСПС-тиң II пленуму

Февраль 18—19-та Москвага ВЦСПС-тин II пленуму болуп эрткен. аңаа СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң «Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» доктаалын күүседир талазы-биле профэвилелдериниң сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

ВЦСПС-тиң даргазының оралакчызы эш Л. М. Соловьев илеткел кылган.

СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарының көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында шиитпирлерин күүсетпишаан, профэвилелдери МТС-териН болгаш совхозтарның ажылдакчыларының чогаадыкчы инициативазын социалистиг чарышты калбартырынче, бедик болгаш быжыг дүжүттерни өстүрериНче, тракторларны, комбайнарны база өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын долузу-биле ажыглаар демиселче, мал ажылының продуктулуун бедидеринче угландырып келген. Үлетпүр бүдүрүлге черлери теплица, парниктер тударынга, ажылдың хөй күш үнер хевирлерин механизастаарынга МТС терге, колхозтарга болгаш совхозтарга дузалап турар. Кур болгаш курукка черлер шиңгээдип алырының районнарының МТС-теринче болгаш совхозтарынче библиотекалар, солуннар, культура дериг-херекселлери чоруткан.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгалары мал ажылын көдүрериниң шиитпирлиг үүлү болуп тараа бүдүрүлгезин калбартыры дээш, мал чем суурун быжыглаары болгаш малдың продуктулуун бедидери дээш МТС-тер, совхозтар, фермалар болгаш бригадалар коллективтериниң социалистиг чарыжын улам ыңай хөгжүдерин профэвилел организацияларындан негеп турар деп илеткелчи демдеглээн. Ындыг турбуже, хөй-хөй МТС-териң болгаш совхозтарның профэвилел организацияларының ажылының практиказында эвээш эвес ёзу барымдаалар чоруктар ам-даа бар, мурнакчы трактористерниң, комбайнёрларның, малчыларның болгаш хову ажылдакчыларының дуржулгазы кошкак неп-теретинип турар, агрономнылыг болгаш зоотехниктиг билиглер пропагандаларынга эвээш кичээнгей салдынын турар. МТС-териН болгаш совхозтарның ажылчын комитеттери көдээ ажыл-агыйның мурнунга партияның болгаш чазактың салганы сорулгаларын херек кырынга күүседириНден хоорук болуп турарлар. Көдээ ажыл агый болгаш белеткелдер ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының профэвилелиниң төп, республика, край база область комитеттери, а ол ышкаш аъш чем бараанларының үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилелиниң ТК-зы көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының ортузунга чарыш организастаарынга четпестери дээш илеткелге шүүмүүлетиргеН.

Профэвилелдери машина тудуунун бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының чарыжын удуртурун экижидер, көдээ ажыл агыйның чагыларын доктаатка хуусаада олар күүсеткен турарын чедип алыр хүлээлгелиг деп илеткелчи ооң ыңай демдеглээн.

Көдээ ажыл агыйны улам ыңай хөгжүдер талазы-биле сорулганы чедиишкиниг күүседири көдээ профэвилелдериниң ажылының деннелин дыка бедидерин негеп турар. Ынчалзажок сеелгү үеге чедир-ле ВЦСПС болгаш профэвилелдери мал ажылында ажылдап турар ажылчыннарның болгаш тускай эртемниглериң аразынга бүдүрүлге-массалыг ажылды четпес чорудуп турган.

Илеткелдің төнчүзүнге дузалал ажыл-агыйларының, үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылын организастаарын экижидер болгаш көдээ ажыл агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге ең чугула чүүл болур ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларының огород база мал ажылдарын улам ыңай хөгжүдер дугайында профэвилелдериниң сорулгалары айытынган.

Көдээ ажыл агый ажылдакчыларының ортузунга культура-чырыдыышкын ажылдарын экижиДериниң эргежок чугулазының дугайын чугаалаан, эш Соловьев хөй-ниити политиктиг, агрономнылыг, зоотехниктиг темаларга лекциялар, илеткелдер болгаш беседалар чорударынга, бот-тывынгыр уран-чүүл белгилериН организастаарынга онаа кичээнгей салыры эргежок чугула деп демдеглээн. Чурттага болгаш культура-амыдырал тудуунун, чурттага бажыңнарының чогуур өйүнде септелгезиниң планнарын ыяавыла күүсеДирип чедип алыры эргежок чугула.

Илеткелге холбаштыр 28 кижи санал берген. Санал бергеннер СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын МТС-териң болгаш совхозтарның ажылдакчылары бүрүн деткип турарының дугайын, тараа ажылын улам ыңай көдүрериниң болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң талазы-биле партияның айытқан программазын боттандырарынга олар беленин чугаалаанар. Көдээге профэвилел ажылын организастаарының дуржулгазын олар солушканнар, МТС-териң база совхозтарның ажылчыннарын болгаш албан-хаакчыларын хандыларында четпестерни шүүмүүлээннер, үнелиг саналдар киргилээн.

Профэвилелдериниң Новосибирск область Чөвүлелиниң даргазы эш Шепелев Сибирьниң хоорайларының ажылчы чоннарының көдээге көргүзүп турары дузаламчының дугайын чугаалаан. Партия ТК-зының сентябрь Пленумунуң соолунде областың хоорайларындан көдээге хөй санныг инженерлер, техниктер, агрономнар болгаш өске-даа тускай эртемниглер чоруткан.

«Холмогорка» совхозтуң (Москва область) бригадири, ажылчын комитединиң даргазы эш Глинкина бүдүрүлге болгаш профэвилел ажылдарының дуржулгазын солушкан. Совхозтуң профэвилел организациялары ам малчыннар ортузунда калбак тайылбыр ажылын чорудуп, коллективте малдың продуктулуун бедидери дээш чарышты организастап турар.

Профэвилелдериниң Алтай край Чөвүлелиниң даргазы эш Мартынов эрткен чылын крайның колхозтарының, МТС-териниң болгаш совхозтарының, чедип алганы тараа ажылын көдүрериНге чедиишкиннериниң дугайын чугаалавышаан, ол чедиишкиннер алтай тараажыларының ортузунга калбаа-биле нептерээн социалистиг чарышка үндезилетинин база үлетпүр бүдүрүлге черлериниң коллективтериниң көдээ ажыл-ишчилерге көргүзүп турар канчаар-даа аажок улуг дузаламчызының ачызы-биле чалатынын алдынганын демдеглээн. Эш Мартынов крайда чаа черлер шиңгээдип алыры-биле барган аныяктарның хереглелдериНге четпес кичээнгей салын турары дээш ВЦСПС-тиң культура-масса киллизин, а ол ышкаш профэвилел организацияларының ажылының дуржулгазын кошкак ниитилештирин болгаш нептередип турары дээш ВЦСПС-тиң бүдүрүлге-массалыг ажылдар киллизин шүүмүүлээн.

Ставрополь крайда мурнакчы Константиновский МТС-тиң ажылчын комитединиң даргазы эш Чепракова станцияның ажылдакчыларының ортузунга чарыш организастаарының дуржулгазын солушкан. Чамдык көдээ ажыл-агый машиналарының конструкция талазы-биле четпестерин ол бодунуң чугаазынга айытқан болгаш комбайннарны ажыглаарын экижидериНче, угланган үнелиг саналдарны киргген.

Профэвилелдериниң Москва область Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы эш Васильев, машина тудуунун ажылчыннарының профэвилелиниң ТК-зының даргазы эш Бабаянц, ССРЭ-ниң Совхозтар министриниң оралакчызы эш Мартьянов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында күш-ажыл резервелериНин кол эргелелиниң начальниги эш Зеленко, профэвилелиниН Украин республика Чөвүлелиниң даргазы эш Москалец. Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылчыннарының база албан-хаакчыларының профэвилел ТК-зының даргазы эш Егуразов, ССРЭ-ниң Садыг министриниң оралакчызы эш Смирнов болгаш өскелер-даа санал бергеннер.

Чугаалашкан айтырыг талазы-биле делгереңгей шиитпир хүлээп алдынган. Профессионалдар эвилелдери Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чораан боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкиниг күүседир дээрзинге пленум идегел салган.

(СЭТА).

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнга холбаштыр Кызылга болган байырлыг хурал

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюн Совет Тыванның ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглеп эртирген. Февраль 22-де Кызылдың Сталин аттыг Культура бажыңынга Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хурал болган.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 37 чыл оюнуң дугайында эш Н. А. Распопин илеткел кылган. Совет Армияның эрткен теегүлүг оруун болгаш совет улустуң тайбың күш-ажылчы чедиишкиннерин, бистиң Төрөөн чуртувустуң тайбың дээш демиселиниң дугайын илеткелчи тодаргай чижектер-биле көргүскен.

Хурал соонда «Доховичныйның кудачы аян чоруу» деп шинзи болган.

Ном үндүрер черлериниң болгаш полиграфия үлетпүрүнүң ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

6 хонукта үргүлчүлээн ном үндүрер черлериниң болгаш полиграфия үлетпүрүнүң ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы февраль 19-та бодунуң ажылын дооскан. Ол чөвүлел хуралга ном үндүрер черлериниң болгаш полиграфия үлетпүрүнге материалдарны болгаш дериглерни бүдүрүп үндүрүп турар янзы-бүрү үлетпүр министерстволарының полиграфия бүдүрүлгелериниң төлөлекчилери, чурукчулар, чогаалчылар, ном садыгларының болгаш библиотекаларның ажылдакчылары, чамдык улус демократтыг чуртларның төлөлери олурушканнар.

Чөвүлел хуралга ССРЭ-де ном үндүрүлгезинин хөрөөнин хөгжүдезинин байдалының болгаш перспективаларының дугайында, ном бүдүрүлгезиниң культуразының, саазын болгаш полиграфия дериглериниң үндүрүлгезинин, ном үндүрер черлерге болгаш полиграфия бүдүрүлгелериНге кадрлар белеткелиниң дугайында айтырыгларны бүгү тала-биле чугаалажып көрген.

Илеткел талазы-биле болгаш секциялардың хуралдарынга саналдарга чөвүлел хуралдың киржикчилери ССРЭ-ниң Культура министерствозун болгаш ооң кол эргелелдерин, ном үндүрер черлерин болгаш типографияларын шүүмүүлээннер. Ол ышкаш Саазын болгаш ыяш ажылдап кылыр үлетпүрүнүн, машина тудуушкун болгаш прибор тудуушкун, химия үлетпүрүнүн, министерстволарын, ССРЭ-ниң Калбак хереглелдің үлетпүр бараанларының министерствозун база шүүмүүлээн. Дыка хөй үнелиг саналдар киргген, оларны боттандырарга ном үндүрүлгезиниН хөрөөнде бар четпестерни чугле узуткаар эвес, харын ном үндүрер черлериниң ажылының ниити деннелин белидер, номнарның тематиказын болгаш шынарын, оларның каасталгазын экижидер. Февраль 17-де болган хуралга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы В. М. Молотов чүве чугаалаан.

ССРЭ-ниң Культура министри Г. Ф. Александровтун доңчу харыызының соонда чөвүлел хуралдың ажылынга киришкен СЭКП ТК-ның секретары П. Н. Поспелов чүве чугаалаан.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму бистиң чурттуң социалистиг көдээ ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга күчүлүг көдүрүүшкүнү чедип алырының делгереңгей программазын үндүрген. Ол төөгүлүг сорулганы амыдыралга чедишкиниг боттандырар төлөөле, партия организацияларының талазындан көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдарын үндезинин-биле эжиждери, колхоз бүдүрүлгезинге коммунистериниң мурнакчы ролюн бедидери негетиниң келген.

Эрзин районнуң партия организациялары колхозчулар ортузунга полит-кижизидилгелиг болгаш организакчы ажылдарны сөөлгү үеде алаан эжиктеп, колхоз бүдүрүлгезинге коммунистериниң мурнакчы ролю бедээн.

Районда 4 колхоз бар. Оларда партия кежигүннери районнуң бүгү коммунистериниң 57 хуузу болуп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчылары болуп турар коммунистериниң саны өскен. «Сталинчы орук» колхозта инек кадарчызы коммунист эш Бавуулай Долзатмаа ол ажылынга колхоз тургустунганындан бээр-ле ажылдап келген. Ол болза, инек малдың азыралын болгаш ажаалгазын үлегеллиг тургускан. Малдың чаш төлүн чыл санында бүрүн камгалап ап келген. Эш Долзатмаа колхозчуларга солун номчулгаларын болгаш беседаларны үргүлчү кылып берип турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң хойжулары коммунистер эштер Соян Сагаачы, Чигжит олар боттарынга быжыглаан 200—200 ажыг баш төрүүр хойларының чаш төлүн чыл бүрүде артыкка камгалап ап келгеннер. Олар колхозчу малчыннарның ортузунга агитация ажылын үргүлчү чорудуп турарлар.

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер төлөөде, ажыл-агыйның аңгы-аңгы адырларынга коммунистериниң күжүн шын таарыштыр тургузары чугула.

«Коммунизмче орук» колхозта партия организациязы (секретары эш Бадарчы) коммунистерни колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарынга таарыштыр тургускан. Коммунистер боттарының ажылдап турар черлеринге күш-ажылдың сагылга-чуруумун быжыдыр, ооң бүдүрүкчүлүүн белдип турарлар. Колхоз эрткен чылын ниитиниң малын өстүрериниң планын 110 хуу күүсеткен. Малга четчир саныг, бедик шынарлыг чемнерни белеткээн.

Ооң-биле кады районнуң «Чаа орук» колхозта партия организациязы коммунистерни колхоз бүдүрүлгезинге таарыштыр тургуспаан. Ылаңгыя коммунистерден тудуг ажылында чүгле бир кижини быжыглаан, 8 кижини доктаамал ажылга быжыглаваан. Коммунистерден 5 кижи күш хүнүнүн минимумун күүсетпээн болгаш бир кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн. Колхозтуң организас, ажыл-агыйын быжыглаар талазы-биле партия организациязы кошкак демисежин турарының ужурунда, ол колхозтуң ниити ажылы районнуң өске колхозтарындан хожудап каап турар.

Чамдык колхозтарның баштаар черлериниң лөргалары колхоз бүдүрүлгезинге коммунистериниң күжүн таарыштыр тургузарын үнелеп көрбейн баар, оларны партия организациязы биле сүмелешпейн бир ажылдан өске ажылче солуй бээр чоруктарның фактылары эвээш эвес. Ол чорук болза, коммунистериниң күш-ажылга мурнакчы ролюн бедидерин чүгле хандырбайн турар эвес, харын колхозчуларны бир ажылга доктаамал быжыглаар дугайында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының негелдезин хажыдып турарының херечизи болур.

Партия организациялары коммунистерниң күжүн колхоз бүдүрүлгезинин адырларының аайы-биле шын таарыштыр тургузуп, бригадаларда партия бөлүктериниң ажылынга удуртулганы күштелдирип, оларга хөй-бүрүнүн практиктиг дузазын көргүзер ужуруг. Ол ышкаш коммунистерге партийжи даалгаларны бээри, ооң күүселдезин чогуур үезинде хынаары чугула.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазактың көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер хемчеглер дугайында төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле көдээ ажыл-агый артельдериниң мурнунда салдынган улуг сорулгаларны чедишкиниг күүседир дээш демиселге коммунист бүрүзү идепкейлиг киришкен турар ужуруг.

И. КУНААЖАП.

Партия райкомунуң пленуму эге организация ажылының дугайын чугаалашкан

СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкому бодунуң ийиги пленумунга Молотов аттыг колхозтуң партия организациязының ажылының дугайында ооң секретары эш Шаравиниин отчёт өлеткелин чугаалашкан.

Партия райкомунуң пленуму колхозта партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарның, колхозтуң организас, ажыл-агыйының байдалынга анализти берген. Эрткен ажыл-агый чылында колхозтуң ажыл-агыйының хөгжүлдезинде көскү чедишкиннер барын пленум демдеглээн.

Ооң-биле кады колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле улам-на быжыглаар дээш демиселди партия организациязы кошкак чорутканын пленум айыткан. Партия организациязы колхозтуң баштаар черниң ажылынга партийжи контрольду кошкаткан. Колхозчулар ортузунда массаполитиктиг болгаш культура-массалыг ажылдар эжиживээн.

Колхоз даргазы эш Таржай көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының негелдерин сагывайн келген. Ол болза, колхозтуң тараазын болгаш малын колхозчуларының ниити хуралының чөпшээрели чокка чыие өртекке салып турган. Ынчангаш колхозка 30 ажыг мун рубль когаралды таварыштырган.

Амгы үеде колхозтуң ажыл-агыйында улуг четпестер бар. Бо чылдың часкы тарылгазынга белеткел багай чорup турар. Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгелери ам-даа доозулбаан. Үрезиннерниң чүгле 50 хуузу белеткетинген. Мал кыштагладыышкыны четпес организастатынган. 200 ажыг баш мал өлүп хораан.

Колхозта отчёт болгаш үчеттуң байдалы дыка сандаргай. Ревизия комиссиязы ажылдавайн келген. Колхоз даргазы эш Таржай 10 мун чыгыы рубльди самчыгдааны илерээн.

Ол бүгү болгаш өске-даа четпестерни чогуур үезинде илередир, илерээн четпестерни узуткаар талазы-биле партия организациязы кошкак демисешкен.

Пленум болза, колхозтуң партия организациязының ажылында илерээн четпестерни узуткаарынче угланган шиитпирни өске колхозтарның партия организацияларынга база-ла удуртулга болдуруп үндүрген.

Г. БАЛЧИР.

Колхозчуларның хүлээлгези

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын Чөөн-Хемчик районда «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары ханызы-биле өөренип турар. Колхозтуң ажыл участоктарының аайы-биле 9 кезек черге танылыга хуралдары болган.

Совет кижилериниң материал-культурлуг деннелиг улам чаагайжыдарынга партияның болгаш чазактың ап чорудуп турар чугула хемчеглеринге колхозчу ишчилер улуг сорук киришкин-биле ужурашканнар. Сүт-бараан фермазының ажылдакчызы эш Дарбый бодунуң хайгааралында 45 инектериниң бызааларын бүрүн доруктурбушаан, сезон дургузунда инек бүрүзүнден ортумаа-биле 780 литр сүттү саап алырын хүлээнген.

Коммунист эш Дыртык-ооллуң чылгызындан бо чылын төрүүр 48 белер бар, ооң кулуннарын шуптузун камгалап алырын ол хүлээнген. Ол ышкаш эш Сангыспаа бо чылын төрүүр 270 хоюндан 280 хураганнарны өстүрүп, коданында хой бүрүзүнден 2,5 килограмм дүктү кыргыш алырын хүлээнген. Быжыгы турлагларга эки кажааларны, малга четчир чем-суурну тургузар айтырыглар танылыга хуралларынга көдүрүп турган.

М. ЧАДАМБА.

Малга эки кажаалар дээш

ТУРАН. (Телефон-биле). Ниитиниң малынга ылаңгыя ышкы турлагларга таарымчалыг кажаа түлүп алыр талазы-биле «Кызыл сылдыс» колхоз Бии-Хем районда мурнакчы болуп, эрткен чылдың планын 102 хуу күүсеткен.

Колхозтуң эш Биче-ооллга удурткан тудуг бригадазындан 14 кижи амгы үеде Оюн-Шивиде ыяш белеткеп турар. Бо чылдың тудуунга олар февраль 20-ге чедир 500 кубометрни кезип чонган, а колхозтуң тудуг участоктарында сөөртүп алганы 30 кубометр ажыг.

Бригаданың белеткээн ыяжындан трактерист эш Кузьмин хүн санында 50 аът чүү ыышты колхоз төвүнде эккеп турар. Белеткелчилерде Донгаа, Лопсан-оол, Чашоол, Семис-оол, Кан-оол ышкаш мурнакчылар хөй.

М. RABAA-САРЫГ.

Бот-тывынгыр уран-чүүл киржикчилериниң хуралы

Чоокта чаа Кызылдың Сталин аттыг культура Бажыңынга хоорайның бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилериниң хуралы болуп эрткен. Хуралга национал театрның кол режиссёру эш Меркулович илеткел кылгаш, бот-тывынгыр уран-чүүл ажылын хөгжүдер дугайында партияның Төп Комитединиң шиитпирлерин болгаш бот-тывынгыр уран-чүүлүн ужур-дузазын, база ооң моон соңгаарга сорулгаларын чугаалаан.

Кызыл хоорайда 30 клубтар болгаш кызыл-булуннар бар. Оларның чүгле 20-зинде бот-тывынгыр уран-чүүлүн бөлгүмнери ажылдап турар. Чамдык «Тыва тудуг» трестизи, даг экспедициязы дээн черлерде бөлгүмнер четпес ажылдап турар. Ында партия, комсомол организациялары бөлгүмнериниң ажылын эжижилер дугайында кандыг-даа кичээнгей салбайн турар.

Аныяктар-биле ажылдың кошкаагының уламынан хоорайда бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилериниң саны кончуг эвээш болуп турарын айыткан.

База хоорайның уран-чүүл бөлгүмнериниң ажылынга ВЛКСМ хооркомунуң болгаш тыва национал театрның удуртулгадузаламчы чогун демдеглээн.

О. ДОЖУЛДАЙ,
О. МАҢНАЙ-ООЛ.

Продукцияның бедик шынары дээш

Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бедик шынары дээш чарыш Кызылдың мебель фабриказының ажылчыннарының ортузунда калбарган. Чарышка мебель фабриказының будукчулары мурнакчы болуп турар.

Будукчу эш Путинцеваның будаан стол, сандайлары, гардеробтары бодунуң бедик шынары-биле онзаланып турар. Эш Путинцева коллективте дуржулгалыг ажылчын. Ол фабрикага үр чылларда ажылдап турар. Бо үениң дургузунда ол бодунуң профессиязын мергежилдиг дуржулга-биле байыткан. Ооң будаан кылыглары бодунуң эки шынары-биле хереглекчиниң негелдезин хандырып турар.

Эш Петрушеваның баштаан будукчулар бригадазы база эки ажылдап турар. Бригаданың кежигүннери будүрүлгениң планын ай санында ажыр күүседирибиле кады эки шынарлыг продукцияны бээрин база чедип алганнар. Бригадир эш Петрушева мебель фабриказынга 1941 чылда будукчу болуп ажылдап кирген. Бо үениң дургузунда ол бодунуң хөрээнин мергежилдиг мастери апарган. Дуржулгалыг будукчу бодунуң мергежилинге хөй-хөй аныяк кадрларны өөреткен. Ооң өөренкичилери турган А. Путинцева, Малышева болгаш өскелер-даа ам үеде коллективтиң мурнакчы ажылчыннары болу берген.

Будүрүлге планын күүседири, кылыгларының шынарын бедидери дээш чүткүлдүг демисел мебель фабриказының өске-даа цехтеринде болгаш бригадаларында үре түннелдиг чорup турар. Коллективтиң кежигүннери РСФСР-ниң Дээди Совединиң болгаш чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга будүрүлгечи чедишкиннер-биле ужуражыр дээш кызымаккай ажылдап турар.

Г. ПАВЛЕНКОВ.

Күзелим боттанган

Улус ажыл-агыйының болгаш культураның улам ынай хөгжүлдезинге автомашинаның чугулазы улуг. Бо дугайын бодумнуң колхозумнуң ажылындан көрүп бүдүрээн мен. Хову турлагларындан тараазы, сиген шөлдериндеи ыраккы черлерде белеткетинген тудуг ыяжы сөөртүрүнге автомашинаның ажыктыы үнелетиннес.

Моок-биле кады ол үнелиг техниканы ниитиниң хөрөөнге чөп ажыглаар, ону камныг эдилээрин билир мергежилдиг кадрлар херек. Чолаачы болуксаан күзел менээ мурнуку үелерден бээр хайныгып чораан, ол айтырыг ылаңгыя сөөлгү үеде мени шуут дөстүндүрбестээн.

Чолаачы курзунга өөренир дугайында киргеп биллириишкинимни колхоз баштаар чери чөпшээрээн. Кызылга үш айның курзун чоокта чаа доостум, кады өөренгенним 27 тыва ооллар экзаменни эки дужаадывыс, шуптувуска чолаачылап болур эргени тывыскан. Мээн күзелим боттанган, билиимни моон соңгаар улам бедидерінге демисежир мен.

А. ДАНЗЫН,
Улуг-Хем район, Калинин аттыг колхоз.

Ильичиниң лампазы чырып турар

Кызыл районнуң «Х улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилери чаа электри станциязының тудуун доозкаш, ажыглалда киргеп.

Ильичиниң лампалары суурда бажың бүрүзүнде чырып турар болгаш электри күжү-биле ажылдаар пилорама база ажылдап, колхозтуң тудуг сууржулгазынга улуг ажыктыг болуп турар.

М. МЕНДИВОТ.

Чурукта: Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу эш Т. Балажык хоюнуң эртенги чемгерилгезинде.

Фото С. Феоктистовтуу.

ДЕПУТАТТАРЫА БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС

Дуржулгалыг хойжу-биле беседа

Хемниң кыдыын куду баткан чазаглыг кылаң оруктан хаң орувуста бистиң машинавые малчыннарның кышкы турлаңга чеде хонуп келген. Ында узун дуртту оранчок шөйлүп чорup барган типовой кажаа болгаш сарзат сигеннер, база малчыннарның чуттаң турары бедик крышалыг үш бажың бар болду.

Эртенги хүн Аргалыктың бедик дагларының сиртинден чаа-ла хереп үнүп келген турган. Дзады-ла түүлеп каан чүве ышкаш кара хойлар кажаадан үнген уу-биле бажыңнар ындынче шуужуп чоруптулар. Ол аразында сарыгзымаар шырайлыг, чолдак сынныг, алаан улгады берген кижи биске уткуштур кылаштап келди. Ол дээрге бистиң сураглап, ужуражыксаанывыс хойжу эш Балажык ол.

Бистер ооп-биле менди солушкаш:

— Хойларны оларлаып чоруурлар ол бе?—деп, айтырдывыс.

— Чок, шупту турум азыралда турар хойлар чүве—деп харылады.

Ооң бистер хойжу-биле кады хойларның чем чиир черинге чеде берливис. Хойларның чемин девин-пе баан буруңгаар белеткеп каан болду. Ооң чанында кудук болгаш хойларның суг ижер узун кошпазы. Кошпа долгандыр дожаңнылган черни хойлар дайгактавазын дээш долгандыр тазарты аштап каапкан.

Хойжу кудуктан сугну ускаш кошпаже кутпушаан:

Моон мурнунда чылдарда хойларны 4 километр черден барып суггарып турган улус бис... Совхоз баштаар черинге хөй катап айтырыг салып турган, чоокта чаа бо кудукту кастырып алдывыс—дили.

— Бистер солун черинден келген улус бис. Силерниң-биле хөөрежиксээш... Чайынар кандыг ирги?—деп, дилеливис.

— Амдызында чайлыг мен ийин—дээш, ол бисти бажынынче эдертип алган чорупту.

Хойжунуң чурттап турары ийи өрээл бажынынга кирип келдивис. Өгүүн ээзи бисти ындыы өрээлче кириңер деп чалды. Тоннарывысты үштүп аскыга азып турувуста бисти столче олурарын диледи. Өрээл иштиниң черле шиник шевери аажок: демир оруннар, азыгда ийлендир түргузуп каан таймызалыг дүүрге, ханада хоолуг чуруктар. Национал үүлзаларны янзы-бүрү өөнүг будук-биле хөөлеп каастаан шоскар шургулданы катташтыр салып каан.

Ол, стол кырында чыткан «Шын» солуннуң чаа номерин чада тудуп көрбүшаан:

— А силер бо солун черинде ажылдап турар боор силер аа—деп, бистен айтыра-ыр.

— Ийе, ында бис ийин.

— Мээң бодумнуң чагыдып алган солунум бо тур. Школачы уруумнуң «Сылдысчыгаш», оглумнуң чагылгазы «Тываның аныяктары—деп, чугаалады.

— Канчан сураглыг хойжу апарганыларны кончуг сонуургап тур бис—деп, ам-на беседаже киріптивис.

Тюлюш Дамбылович дөңгүрертир чүдүп каапкан кылчаң бажын холу-биле суйбап, кезек бодаңып олургаш чугаалап эгеледи:

— Сес харлыымда ачамдан чарылган мыңдыг кижи мен. Чүвени эки билбес болзумза-даа өскүс апарган кижи черле, хырын тоттуруп амыдыраарының аргазын бодап келгеш боду-ла мунганы бээр чүве чораан. Ынчангаш бо-ла Белдир-Кежин, Кожайның Дергун, Арыг-үзүү мынчаар турган кулак байларның малын кадарып, чүү-дөөзүн кылып хөлечиктеп, эр болуп өскүжемге чедир, ынчаар амыдыраан келдим. Ооң улгадып келгеш тускай амыдыралды эгелеп, өгбүлени тудуп, ам-на «өрегелиг өлүг, өремелиг шайлыг» апарган мен. 1939 чылда Тываның Араттың Революстуг Намының кежигүнүнге кирдим. Ооң алаан хөй чылдар иштинде арбан даргазынга чедир хөй-ниитиниң ажылынга киржип келдим.

1948 чылда совхозка ажылдап кирген дораан-на хойжу болуп ажылдап эгелээш бөгүнге чедир-ле ажылдап турар мыңдыг кижи мен. Мээн баштай ажылдап кирген чылдарымда совхозка мал чеми чедишпес алаан берге турган. Ынчангаш улуг харны далбыйлап турган хойларымны үш чыл иштинде кыштан менди ажырып келдим. 1948 чылда 700 баш хой хүлээп алгаш, дараазында чылдың чазынында ооп 400 баш хураганны алдым. 1949 чылда 400 баш каракуль хой хүлээп алгаш, дараазында чылдың чазынында 400 хураганны, а эрткен 1954 чылда 820 баш төрүүр хойдан 900 хураганны менди камгалап, планымны ыракта ажыр күүсетим. Ам менде 887 баш хой бар. Чазын ооп 900 ажыг хураганны алыр деп сорулга алган ажылдап турар мен. Мээң кадарып турар хойларым каракуль үвсаалыг хойлар болгай—деп, чугаалаан эш Балажык биче када ыыт чок олурду.

— Чыл бүрү хөй хураганнарны канчап менди ажаап ап турарынарның дугайын чугаалап көрүнерем—деп, бис ооп дилеливис.

— Чедишкин болу чедип келбес, ону чедип алырда каракызыл күш ажыл негетинер боор чүве-дир бо, даргалар... Хойну хүр чыл ажырып алыры колдуунда оларның чайгы, күскү семиртилгезинден хамааржыр боор чүве-дир. Мээң чайын чайлаар черлерим Арыг-Бажы, Шивээлиг, Кара-Чыраа... Ол чайлаглар дээрге шээр малга дыка таарымчалыг черлер. Чай дургузунда оларларны каш катап солуп, бир черге 15 хонташла өске силиг өттүг хопаттарже көжүп турар мыңдыг кижи мен...

Чайын чер чырып келирге-ле хойну сүрүп үндүргеш дүштеги изиг үези эгелегиже чедир оларлаткаш ооп девээлетип дыштандырар. Чайын хойну кажаалаан хөрөө чок. Бир эвес кажаалар болза оларның дүгү малгаштанып хирленип бээр. Дүне туда таңнылдаш түруптар мен.

Хойну күзүн тараазын ажаап ашкан хостут черлерни көрүп турган анза оларладып турар бис. Ол дээрге хойнуң күскү семиргилгезинге төргиин ажыктыг. Сентябрьниң 20 үезинде бо кыштагже көжүп кирип келир мыңдыг кижи мен. Ноябрь айдан эгелээш-ле малдың эдержилгезин организастап, ыдаңгыя хойну тарып боозадыр ажылче киріптер бис. Эдержилгени 45 хонук иштинде үргүлчүледир.

Хойнуң кышкы чемгерилгезин зоотехниктиг чурумнар ёзугаар чорудуп турар бис. Хүнде бир хойга-ла 500 грамм суланы, 1 килограмм сигенни, 2 килограмм саваңны, 100 грамм дусту берип, семис хойларны хүнде бир катап, арган хойларны 2 катап суггарар бис. Быжыы хойну кажаадан үндүрерде болгаш кирерде иткилежип, сыңмарлажыр чорукту болдурбас херек. Сыңмарлажып, иткилежир чоруктан хойларның дугу чулдунар, аре салыр, өлүг хураганнар төрүүнер кемнер ооп үнер. Арган хойларны дашкаар соокче үндүрген хөрөө чок, оларны чылыг кажаа иштинге азыраар— деп чугаалаан, кезек бодаңтан шинчилиг олургаш, чугаазын уламчылады:—Мээн хойларым апрель айда-ла ооладап эгелээр хойлар чүве бо. Ынчангаш март айдан эгелеп кажааның керегин хооруп арыглап эгелээр бис. Хой ооладаттары силек-ле хураганы-биле ийилдирзин тускай клетка иштинге аңгы ажаар. Клетка иштинге оларның турар черинге курттаг саван дөжен чылыглаар. Чемгерде бир хойга хүнде 2 улуг коош адыш ишти хире суланы, ийи куспак сигенни берип турар бис. Клетка иштинде хойларны чангыстап суггарар. Чаш хураганнарны доруктурарынга чеди хөрөөжен кижи биске түр ажылдап турган. Бир кижи-ле 50 хураган доруктурар нормалыг. Ол кижилер хураганнарны доруккуже ажаажырлар. Хураганнар алаан доруга бээрге 100 хураганны нелеп-биле катай 200 баш кылдыр дашкаар одарладыр. Ооң соңгаар 200 баш хураганны нелеп биле катай 400 баш кылдыр оларладыр. Ооң ыңай чоорту-ла көвүдедип турган, одарладып доруктурар.

Хойлар бүрүн ооладаан соонда дүк кыргылдазын эгелээр бис. Эрткен чылын мен бир хойдан 1 килограмм 560 грамм дүк алыр турган, 1 килограмм 800 грамм дүктү кыргып ап, планымны ажыр күүсеттим. Чамдык дүккүр хойлардан харын 3 килограмм хире дүктү алган мен. Кыргаан соонда хойну шуптуунун тускай ваннага «креолин» деп эм холаан чылыг суг-биле чуур. Ол дээрге хойнуң семиргилгезинге болгаш аарыг халдавазынга улуг ужур-дузалыг. Мээн ажылымның дуржулгазын допчулап чугаалаарга мындыг ийин.

— А бо ханада хоолап аскан эдлын үжүктериг Хүндүлел бижикти кажаалган силер?

— Мээң күш-ажылымны үнелеп көргеш, ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң Хүндүлүг бижин-биле үш улаа шаннаан. Эрткен чылын Бүгү-эвелдиг көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан чурттуң мурнакчы хойжуларының дуржулгазы-биле танышканым дыка дузалыг болган—деп Тюлюш Дамбылович Балажык чугаазын доосту.

Тюлюш Дамбылович Балажык 1953 чылда болган чер-чер Советтеринге сонгулдаларга область Совединиң депутадынга сонгуткан.

«УТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралындан Т. Д. Балажыкты область Совединиң депутадынга кандидатка база катап депшиткен.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

НИИТИНИҢ МАЛЫНЫҢ ӨЗҮЛДЕЗИ ДЭЭШ

(Чагаалар допчулалы).

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде ниитиниң малы ооладап эгелээн. Малдың чаш төлүн чидириг чокка менди камгалап алыр дээш малчыннар кызымаккай ажылдап турардар.

Ам 206 төрээн хойдан 206 хураган, 150 ешкуден 162 анайны менди доруктурган. Малчыннар О. Даш 52 төрээн хойдан 52, С. Шырап 70 хойдан 71 хураганнарны, М. Хонук-оол 45 ешкуден 47 анайны менди камгалап алганнар.

Колхоз баштаар чери мал ажылынче улуг кичээнгейни салып, кыштагларже сиген болгаш өске-даа чемнерни үзүктелиишкин чок сөөртүп турар болгаш малчыннарны чырыткы-биле бүрүн хандырган деп, К. Делег-оол бижээн.

Тандыдан эш Шарының бижин турары болза, чоокта чаа «Кызыл партизан» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннарының хуралы болуп эрткен. Хуралга малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыры дугайын чугаалашкан малчыннар социалистиг чарышта бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Хойжу эш Ноокай 100 төрүүр хой бүрүзүнден 110 хураган, бир хойдан-на 2300 грамм дүк алыр, Сегбе, Боракай, Сандак олар 100 хой бүрүзүнден-не 105 хураган, бир хойдан 2200 грамм дүк алыр бис деп, түс-түс хүлээлге алганнар.

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде С. Дарый мал ажылынга 5 чыл ажылдаан. Оң ниитинден ам 13 инектиң бызаалары менди доругуп турар.

Эш Дарый саалда талазы-биле дуржулгалыг. Ол, бо чылын 30 инекти бызаазындан чарып саарының дугайында хүлээлге алган деп, К. Доржунай бижип турар.

Эш Ч. Середарның бижээни болза, Эрзин районнуң Мөренде «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниң төве кадарчызы С. Сакпай колхозтуң тевезин өстүрер талазы-биле улегеллиг ажылдап турар. 1951 чылда оң кадалынга 36 теве турган болза, ам 64 баш чедир өскен.

Эш Сакпай эрткен чылын 11 теведен 11 бодаганны менди өстүрген болгаш ам бо чылын төрүүр 13 тевениң бодаганнарын менди алыр дугайында хүлээлге алган ажылдап турар.

Кочетов аттыг колхоз—районда үшкү миллионер

Бо арында Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозтуң 1954 ажыл-агый чылында көргүзүглерин чугаалап турар чүүлдерни парлаан. Ол — бо чылын миллион ажыг рубль орулганы алган. Артельдиң чамдык кежигүннери 1954 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржип чораннар. Эрткен 1954 ажыл-агый чылының көргүзүглерин езугаар элээн хөй колхозчулар 1955 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге кандидаттар болуп турарлар.

Колхоз бүдүрүлгезин бүгү тала-биле хөгжүдери—ооң орулгалыг болурун хандырар

Бистиң колхозтуң орулгазы 1953 ажыл-агый чылында 441 муң рубль турган болза, ону 1954 ажыл-агый чылында 1 миллион 600 рубль чедирген бис. Ол орулга колхозчуларның кызымаккай күш-ажылының болгаш МТС-ти дамчыштыр күрүнеңиң канчаар-даа аажок улуг дузаламчызының түңнелинде чедип алдынганын демдеглээр херек.

Миллион орулганы киирип алырынга артельдиң ажыг-агыйының адырлары туе-тузунда кандыг салыышкыннарны киргенин ажыглап көргүзери база чугула. Чүге дээрге, ол түңнелден ам-даа четче ажыглатынмайн турар курлавырларны илередип ап болур. Ынчангаш, орулганың адырлар айы-биле киргени мыңдыг: хову ажылындан 552.665 рубль (ол эрткен чылын чүгле 81810 рубль турган), мал ажылындан 361595 рубль (ол эрткен чылын 287.537 рубль турган), дузалаар ажыл-агыйдан 86.160 рубль база янзы-бүрү орулгалар 5.676 рубль болган.

Бо саннардан алгаш көөрге, чер ажылы эң улуг орулганы берип турар. Бисте чер ажылы кол черни эзлеп турар, ооң ужурундан ындыг болган деп чугаалап болур бе? Ындыг эвес. Бис чер ажылынче кол кичээнгейни салгаш, мал ажылын чугулаап көрбээнивистен ындыг болган. Ону тодаргай чижектер-биле көргүзүп болур. Чижээлээрге, Маадыр Парынмаа Сумбаевичиниң № 1 хову бригадазы 301 га черден 23,2 центнер дүжүттү, а Иван Сусоевич Осиповтуң № 2 хову бригадазы 138 га черден 29,7 центнер дүжүттү алганнар. Колхоз ниитизи-биле 1 гектардан 18,2 центнер дүжүттү алган. Моон алгаш көөрге, чер ажылы ажыл-агыйның бедик продуктулуг адыры болуп турар.

Ол ындыг турда, мал ажылында байдал ооң сыр өске болуп турар. Колхоз малдың баш санын өстүрериниң планын күүсеткен. Ынчалзажок ооң продуктулуун бедиери, уксаазын экижидери, малды оранчыр-биле хандырары, мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарыг ам-даа шиитпирлетинмээн. Колхозка орулга бээр талазы-биле мал ажылының чер ажылынан хожудап каан турарының чылдагааны шак ында болуп турар.

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында айтып турары ышкаш бүгү болгунар арга-ларывысты четче ажыглап келген болзувусса биске мал ажылы элээн сайзыраан турар ийик. Бисте электри станциязы бар. Бир эвес ооң күчүзүн ферма-ларда хөй күш үнер ажылды механизастаарынга ажыглаан болза малдың продуктулуу ыяавыла бедиир турган. Ооң ынай малды кажаа-биле хандырарын ам-даа шиитпирлеп шыдаваан бис. Бистиң амгы кажааларывыс кызыы, ишти чырык эвес, механизация кылырынга таарыштыр орнуштунмаан. Мал ажылында ол хире улуг четпестер турда-ла, оортан 361.595 рубльди албаанывысты бодаарга, база мурнакчы малчыннарның ажылының дуржулгазын көөрге, мал ажылын бүгү тала-биле сайзырадырының бүгү болдунар арга-лары бисте бар.

Артелиң орулгалыг болуру—ооң экономиказы хөгжүдеринге, колхозчуларның материалдыг чаагайжылгазын бедиринге шиитпирлиг рольдуг. Ындыг чижекти бистиң колхозтуң амыдыралындан көргүзүп болур. Бо чылын бис бир күш-хүнүнге 6 килограмм тарааны, 5 рубльди берген бис. Ону пуптузун акшага шилчидерге 18 рубль 41 копеек болур. Боттарының ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле улуг орулгалыг болган колхозчулар-ла база бар. Чижээлээрге колхозчу Г. Е. Алексеенконун өг-бүлези 11 тонна 346 килограмм тарааны, 9455 рубльди, колхозчу эш Бошкажыктың өг-бүлези ажылдан алганы 1807 күш-хүнүнү 10 тонна 842 килограмм тарааны, 9 муң ажыг рубль акшаны, колхозчу эш Сонар оолдуң өг-бүлези 1446 күш-хүнүнге 8 тонна 676 килограмм тарааны болгаш 7230 рубльди түс-түе алганнар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалын күүсеңир талазы-биле-кончуг улуг сорулгалар бистиң мурнувуста тургустунган. Малдың продуктулуун бедиериниң чугула чүүлү болза малга быжыг чем суурну тургузары болур. Ынчангаш мал чеми культураларның тарылгазын калбартыр болгаш дүжүттүүн бедиер хемчеглерни бо чылдан эгелеп боттандырар бис. Бир чугула сорулга болза, фермаларда хөй күш үнер ажылдарны механизастаары,

ылаңгыя электри-биле саалданы, кыргыданы, суггарылганы, чемнерни белеткеп бээрин чедип алыры болур. Кыжын чылыг кажаа чоктуң хараазы-биле силос мал чеминге четче ажыглатынмайн баарын херек кырында көрүп турар бис. Чижээлээрге, силосту оңгардан ужулгаш, даштыгаа соок черге салып бээрге, инек шоолуг эвес чип чорда-ла ол донуп калыр. Бир эвес чылыг кажаа, аскылыг орук турган болза, силос мал чеминге бүрүн ажыглатынар турган.

Бистиң мурнувуста бир чугула сорулга болза, малдың уксаалының экижидери болур. Бисте каракуль хойлар бар, ынчалзажок нарын дүктүг хойларны өстүрер ажылче ам-даа кирбээн бис. Ооң ынай хойларны тарып боозадыр арганы база-ла четпес боттандырып турар бис. Хой мал ажылын ооң хөй дүк алырынче угландыр чорудар бис. Мыйыстыг бода малдың чылгының болгаш хаванның уксаазын экижидеринче соңгаарладыышкын чокка киирери колхозта мал ажылының амгы байдалы болуп-ла albadap чедип келген. Ынчангаш, ону база боттандырар апаар бис.

Бо ажыл-агый чылында база хөй орулгалыг болур дээш чамдык ажылдарны амдыгааштан кылып эгелээн бис. Колхоз эрткен чылын тараа культураларын 1850 ажыг гектарны тараан болза, бо чылын ону 2000 ажыг гектар кылдыр калбартырын көрүп турар. Бис мурнунда чылдарда ышкаш, бо чылын бүгү тарыыр черивисти белеткеп алган бис. Ам ында хар доктаадыр, удобрение төгер ажыл чоруп турар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалы-биле танышар ажыл колхозта чоруп турар. Колхозчулар, ылаңгыя мал фермаларының ажылдакчылары мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдедир талазы-биле хүлээлгелерни ап турарлар. Сүт-бараан фермазында мурнакчы малчын эш Бошкажык Балыктыг Хөлге сүт-бараан фермазы тургузар дугайында саналды үндүрген. Ол черниң делгем одары, аңаа мал чеми культураларны тарыыр шөлдериң бар боон турары сүт-бараан фермазынга таарыштыр турар. Колхоз бүдүрүлгезин бүгү тала-биле хөгжүдеринче угланган саналдарны өске-даа колхозчулар бергеннер. Ону деткиири, херек кырында боттандырары колхоз баштаар черниң болгаш партия организациязының хүлээлгези болур.

И. ГОРДЕЕВ,
Бии-Хем районда Кочетов аттыг колхозтуң даргазы.

Колхозчулар биле механизаторларның кады ажылдажылгазы

Колхозчулар биле механизаторларның кады ажылдажылгазы — колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын шыңгыы көдүрериниң шиитпирлиг чүүлү. МТС-тиң механизаторлары районнуң бүгү колхозтарында шөл ажылының ишчилери-биле кады ажылдажылганы үргүлчү чорудун турар. Кочетов аттыг колхозка кылдынган ажылдарның хемчээли ол дугайын база тодаргай хереченлеп турар.

Чижээ, ол колхоз 1954 чылда тараа культураларын 1853 га черге тараан. Ынчаарга колхозта 118 ажыл-агыйлар бар. Ынчаарга бир өрегеге-ле 15,7 га тараа онаажыр. Арат ийикие тараачын ажыл-агый ол хире хемчээлдиг тарааны тарыпдаа, ажаап ап-даа шыдавас.

Кочетов аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери МТС-тиң механизаторлары-биле кады ажылдажылганың ачызында эрткен ажыл-агый чылында эки түңнелдерни чедип алганнар. Часкы тарылганы 6 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге эрттиргеннер. Колхозчу шөлден чаагай дүжүттү өстүргеш, МТС-биле колхоз аразында керээни өзугаар бүгү шөл ажылдарын МТС-тиң техниказы-биле күүсеткен. Ооң түңнелинде колхоз күрүне мурнунга хүлээлгезин өй шаанда күүсеткеш, колхозчуларның күш-хүннеринге хөй тарааны берген. Ооң ынай артель садын алышкын талазы-биле онаалдаларны база күүсеткен. Маңаа МТС-тиң № 5 трактор бригадазы (бригадири эш Горбунов) эки ажылдаанын база демдеглээр херек.

Колхоз келир чылдың тарылгазынга 2055 га черни, ооң иштинде 500 га күр черни белеткеп алган. Маңаа база-ла механизаторлар-биле колхозчуларның кады ажылдажылгазы шиитпирлиг рольду ойнаан.

Үстүнде көргүскен саннар болгаш фактылар кады ажылдажылгада бистиң баштайгы чедишкиннеривисти хереченлеп турар. Колхозчу тараачын чон-биле механизаторларның найыралдыг кады ажылдажылгазын ам-даа быжыглап турган. Бис чүгле чер ажылының талазы-биле чамдык ажылдарны кылган бис, а фермаларда хөй күш үнер ажылды механизастаар талазы биле ам-даа боттуг ажыл кылбаанывысты миннип демдеглевес аргажок.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында айтып турары болза: «Машина-трактор станциялары малдың быжыг чем-суурун тургузары дээш демиселче чогуур-биле кирбээннер. Мал чемнерин бүдүрериде дыка хөй ажылдар шуут механизастатынмаан». Доктаалдың бо сөстери биске шуут хамааржыр болгаш бистиң четпестеривисти дорт айыткан.

Ооң-биле чергелештир колхозтуң баштаар черниң ажылында маңаа хамааржып турар четпестерни база айытса чогуур. Колхозту хандырып ажылдап турган № 5 трактор бригадазының трактористеринге ажылдаарының болгаш чурттаарының таарымчалыг байдалы тургустунмаан турган. Чижээлээрге, хову турлаглары кызыы болгаш багай деритинген. Ооң ынай колхоз тракторлар септээр сарайны дерип бээр болгаш ону база күүсеткээн, бригадага быжыглап берген кожукчуларны болгаш поварларны удаа-дараа солуп турган. Механизаторлар-биле колхоз аразында санажылга ам-даа доозулбаан.

Колхозта күштүг электри станциязы бар. Ынчалзажок ону фермаларда хөй күш үнер ажылды механизастаарынга ажыглавайн турар. СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында: «Машина-трактор станциялары мал чемнери белеткээришин болгаш мал ажылының фермаларын механизастаарының ажылдары биле чергелештир, колхозтар-биле керээлер өзугаар, боттарының доктаамал ажылчыннарының күжү-биле фермаларда тургустунган машиналарның болгаш дериллелериниң техниктиг хандырылгазын база септелгезин чорудар хүлээлгелиин доктаадын тургузар» деп айыткан. Доктаалдың бо чүүлү биске эң тодаргай хүлээлгени берип турар. СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шиитпирлери мал ажылын хөгжүдеринге шиитпирлиг чүүл тараа бүдүрериң көвүдедири болур деп айыткан. Механизаторлар биле колхозчуларның найыралдыг кады ажылдажылгазының ачызында ол сорулгалар алдарлыы биле күүсеткенери чигаанинг чок. Механизаторлар болгаш колхозчулар ол сорулгаларны күүседнирче угланган социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар. Ону бүгү хемчеглер биле деткиири—ажыл-агый политиктиг сорулгаларны чедишкиннинг күүседирин хандырып шыдаар болгаш колхозтуң экономиказын быжыглаарынга колхозчуларның материалдыг чаагайжылгазын болгаш культурлуг өзүлдезин бедиринге улуг биле дузалаар. Ам сорулга болза, чүгле бистиң шимченгир, идепкейлиг чогаалыкчы өзу-биле ажылдаарывыс хөрек боон турар.

В. ФЕДОРЕНКО,
МТС-тиң кол агроному.

САННАР БОЛГАШ ФАКТЫЛАР

I чер ажылы

Колхозка тарылга шөлү 1953 чылда 1682 га, гектардан ортумак дүжүт 6,95 центнер, чер ажылындан орулга 81.810 рубль турган болза, а 1954 чылда тарылга шөлү 1853 га, гектардан ортумак дүжүт 16,7 центнер, чер ажылындан орулга 552.665 рубль болган.

II Мал ажылы.

1954 чылда мал өстүрериниң планын күүсеткени (хуу биле)

Мыйыстыг бода мал	101
Ооң иштинде төрүүр инектер	100
Чылгы мал	106,6
Хой	110
Өшкү	103
Хаван	114

Мал ажылындан орулга 1953 чылда 287.537 рубль турган болза, 1954 чылда 361.595 рубль болган.

Колхозтуң ниити орулгазы 1953 чылда 441.040 рубль турганындан 1954 чылда 1.006.006 рубль болган.

Чайын болгаш күзүн аңдарган черлер—бедик дүжүтү алырының шиитпирлиг чүүлү

Бистиң колхозувус сөөлгү чылдарда тараа культураларын чүгле чайын болгаш күзүн аңдарган черлерге тарыырын чедип алган. Тарыыр черлерни баш удур белеткеп алыры тарылганы кыска хуусаада дүрген эрттирериңе улуу-биле дузалаар. Эрткен 1954 чылда часкы тарылганы чүгле 6 ажыл хүннеринде эрттиргеннивис аңаа чижек болур.

Баш удур белеткээн чер бедик дүжүттү алырының шиитпирлиг чүүлү деп чүвени боттарывыстың херек кырында ажылывыстан көрген бис. 1953 чылда кандалашкынныг болганы билдингир. Ынчалзажок бис тараа культураларын чамдык черлерге 13 центнер чедир алгылаан бис. Ол кандалашкынныг чылда безин дүжүт бисти могатпаан. Ооң чажыы—черни баш удур белеткеп алырында деп чүве бүгү колхозчуларга, ылаңгыя хову бригадазының кежигүннеринге билдинген. Ынчангаш 1954 чылда бүгү тараа культураларын тарыыр бүгү шөлдерни 1953 чылдың май, июнь айларында болгаш күсү ангыс чер аңдарылгазының үезинде белеткеп алган бис. Ол биске багай эвес түңнелди берген. Мээн № 2 бригадам 138 га черниң га бүрүзүнден не 29,7 центнер дүжүттү, кожавыс № 1 бригада 301 га черниң га бүрүзүнден-не 23,2 центнер дүжүттү алган. Ынчангаш, бистиң колхозувус бо чылын миллион орулгалыг болганынга бистиң кежигүннеривиске өөрүүр бис.

Бистиң бригаданың кежигүннери эштер Биче-оол, Маадывай, Комбулдай олар эң эки ажылданнар. Оларның ак-сеткилдиг кызымаккай күш-ажылын көргеш, оларны Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге 1955 чылда киржир кандидаттар кылдыр бадылап каан. Мен бодум база делгелгеге кандидат мен. Бистер Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл агый делгелгезинге чораан, колхозувуска ажыглап болур чаа, солун чүүлдерни чедирип кээр бис.

Бистиң чер ажылын чорудуп турарывыста четпестер ам-даа бар. Бис бедик дүжүттү бүгү тараа культураларындан ап шыдавайн турар бис. Чижээлээрге, эрткен ажыл-агый чылында га черден суланың дүжүдү 12,53 центнер болган. Бис суладан ооң элээн бедик дүжүттү ап болур арга-лыг турган бис. Ооң ынай күзүн чашкан көктараавыс чаржымчыг куду дүжүтү берген. Га черден ооң дүжүдү чүгле 4,76 центнер болган.

Колхоз часкы тарылганы эрте эгелээш дүрген дооскан болза-даа, күзүн дүжүт ажаап алышкының дыка саадаткан. Ол чорук бистиң ажаап алышкын үезинде ажылды таарыштыр организастаан шыдаанывыстан болган. Тараа культураларының ажаалдазын орайтагыже саадатпаан болзувусса дүжүт биске амгыындан-даа бедик болган турары чугаажок.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму картофель болгаш ногаа культураларының тарылгазын калбартырын болгаш оларның дүжүттүүн бедиерин тодаргай айыткан турда-ла, бис ол чугула айтыышкынны мынчага чедир күүсетпейн турарывыс канчап-даа таарышпас. Бисте келир чазын олуртур ногаа культураларының үрезини мынчага чедир четчелетинмээн боон турарын чугаалаарга-ла четчар. Бир эвес колхоз картофель болгаш ногаа культураларын өстүрериче чогуур кичээнгейни салып келген болза бистиң чер ажылындан орулгавыс 552.665 рубль эвес, ооң-даа хөй турар ийик. Кызылда колхозчу рынокта-даа, район төвүнде-даа ногаа аймаа чедишпейн турары биске билдингир. Ындыг турбуже, ногаа культураларыче чогуур кичээнгейни салбайн барганы колхоз баштаар черниң буруузу.

Бистиң колхозта малдың продуктулуг чоруу, ылаңгыя саар инектерниң берип турар сүү эвээш боон турары таварылга эвес. Саар инектерни шыктыг чемнер-биле хандырбаска, олар эвээш сүт бээри билдингир. Бир эвес колхоз свекла, турнепс, кукуруза чергелиг культураларны мал чеми кылдыр ажыглаан турган болза бир саар инектен чүгле 836 литр эвес, ооң ыракта хөй сүт алдынган турар ийик.

Бистиң артельдиң ажылында чамдык четпестер бар-даа болза, олар чайлатынын шыдавас хире улуг бергелер болбайн турар. Ынчангаш бис бо чылын чедип алганывыс миллионер атты чүгле бадыт-лар эвес, артельдиң ажыл-агыйын улам хөгжүдер хүлээлгелиг бис. Ынчангаш, бистиң мурнувуста улуг сорулгалар салдынган.

Чер ажылын сайзырадырының бүгү арга-лары бисте бар. 1955 чылда тарыырыбиле 2055 га черни аңдарып белеткеп алган бис. Ооң иштинде 500 га күр чер база бар. Бистиң колхозувус бо чылын Т. С. Мальцевтин эргазын ажыглаарынче кирер. Аңаа 1954 чылда аңдарган күр черлерни ажыглаар болгаш ооң соңгаар улам калбартын чорудар.

Эки үрезиннер—бедик дүжүттү алырының бир чугула чүүлү. Ону барымдалаш бистиң бригада часкы тарылгага кереглээр үрезиннерни четчелээш, арыгдап алган. Ынчангаш бисте 150 тонна кызылтастын, 30 тонна суланың, 10 тонна көктарааның үрезиннери белен. Үрезиннерни чажар мурнунда хоранаарын база чорудар бис.

Ажылга бир чугула чүүл—бригаданы четчелээри, ооң кежигүннерин быжыглап турулары болгаш. Бистиң бригадавыс кежигүннери тарылга шөлүн калбартыры, ооң үнүш-дүжүттүүн бедиери дээш социалистиг чарышты калбартын чорудуп турган. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бистиң мурнувуска салып турары сорулгаларны чедишкиннинг күүседип шыдаарывыс чигзиниг чок.

И. ОСИПОВ,
№ 2 бригаданың бригадири, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге кандидат.

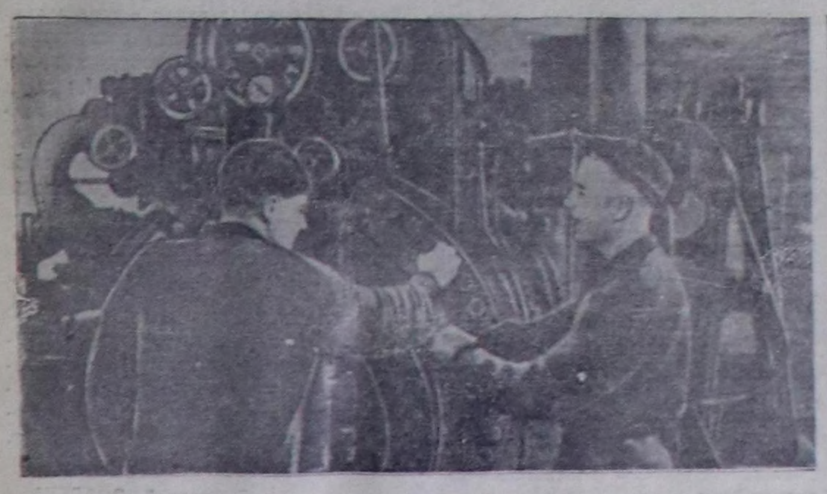

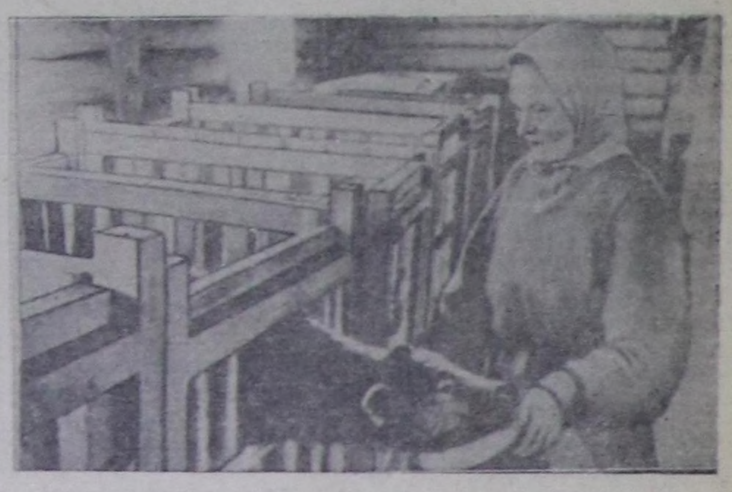

Чуруктар: Солагай талазында колхозтуң электри станциязының машина кезөөнде А. А. Алексеенко биле (солагай талазында), машинист В. Александров; Пленумунун шиитпирлерин ферма ажылдакчыларынга таныштырып турары; оң талазында 1955 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинде кандидат, ортузунда партия райкомунун секретары эш М. Данилов СЭКП ТК-ның январь бызаа ажакчызы А. Горбунова.

Чуруу С. Феоктистовтуу.

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОНГУЛДА ХУРАЛДАРЫ

Чедиишкиннерни быжыглавышаан, четпестерни чайладыр

Бии-Хем районнуң «Типлелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары отчёт-соңгулдалыг хуралынга ажыл-агый чылының түңнелериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Колхоз баштаар черииниң даргазы эш Куприянов болуунуң илеткелинге партияның болгаш Чазактың улуг сагыш салышкынының ачызы-биле колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле элээн быжыгып, ниитиниң байлаа өзүп турарын демдеглээн.

Колхозчулар болгаш МТС-тиң механизаторлары сырый кады ажылдажылгазын боттандырбышаан, элбекшилдиг дүжүт чедип алыр дээш кызымак ажылдаан. 1954 чылда дүжүт ажаап алышкынын организастыг дооскан. Кызылтастың гектар бүрүзүнден 23 центнер, арбайның гектар бүрүзүнден 25,4 центнер, суланың гектар бүрүзүнден 17, 4 центнер дүжүт ажаап алдынган.

Көдээ ажыл-агый артели ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планын күүсеткен. Күрүнеге дужаар тараа, эт, дүк, саржаг планнары база күүсетинген. Колхоз элээн хөй тарааны күрүнеге саткан. Саар инек бүрүзүнден барык-ла 1060 литр сүт саап алдынып турган. Ниитиниң ажыл-агыйының акша орулгазы 1953 чылдаазындан 1954 чылда 342 муң рубль көвүдээн. Колхозчулар бир күш-хүнүнге 6 килограмм тараа, 4 рубль 50 копеек алган. Эштер Маншир, Балыма болгаш оон-даа өске колхозчулар күш-хүнүнге 8—10 тонна тарааны алганнар.

Артельдиң ажыл-агыйының янзы-бүрү ацырларының ажылында четпестерни колхозчулар отчёт-соңгулдалыг хуралга илереткен. Ниитиниң мал ажылының продуктулуу ам-даа кулу. Мал ажылындан киирип алза чөгүүр орулгадан 80 муң рубль чедир алдынмаан. Колхозчу эш Сундуп хуралга сес алгаш, ниитиниң мал ажылының продуктулуун бедидериниче колхоз баштаар чери сула сагыш салганын, сиген белеткелиниң планын түгле 40 хуу күүсеткенин болгаш мал фермаларында хөй күш кирер ажылларны механизастаарынга таарымчалыг кылдынган кажаалар чок болуп турарын кончуг четпес деп шүүмчүлээн.

Чамдык малчыннар ниитиниң малын харыысалга чок ажаап турар, чижээ, хойжу Шагыр хой кадалын суларадып турарыңдан 20 ажыг хой өөрүнден чарылгаш, ээн черге чораан, чылгычы Севен аныяк богбаларның ажаалгазын баксы ратканындан оларның күжү арып баксыраан. Зоотехник эш Хабаров малчыннар-биле ажылды кошкак чорудуп турар. Ногаа культураларының дүжүү куду болганының чылдагааны болза, оон дүжүдүн бедидериниң боттуг хемчеглерин чорутпаанында болур.

Колхоз баштаар чери доктаамал тудуг бригадазың организастап шыдаваан, тудуг ажылынга колхозчу эвес кижилерни хөлезилеп ажылдадып турар. Тайгада шагдала белеткетинген ыяш тудуг шөлүнче сөөртүнмээн болгаш будалып турар. Эткен чылда тудуг планы күүсетинмээн. Малчыннар Карьян, Седи олар ам-даа чуртталга бажыңнарынга чединмээн.

Артель баштаар чери колхозчу кадрларны шилиир, таарыштыр тургузар, өөредир талазы-биле четпес ажылдаан, бригадирлерни, мал фермаларының эргелекчилерин болгаш склад эргелекчизин даады-ла ажылындан халаар чоруктар турган. Баштаар черниң кежигүннери Маңзырыкчы, Сыянбыл олар хөй-ниитиниң ажылынга киришпейн, күш-ажыл болгаш сагылга-чурум талазы-биле үлегер чок чорукту үүлгедип турган.

Колхозтуң ажыл-агыйының, саң-хөөзүнүң байлалын чурумчутпаанындан ам көдээ ажыл-агый артели 30 муң рубль өрелиг. Колхоз даргазы турган Киселёв, санакчы турган Ковалёв олар ниитиниң өнчү-хөренгизин самчыгдааны сөөлгү үеде илерээн болгаш кеземче харыысалгазынга кирген.

Көдээ ажыл-агый артелинде илерээн четпестерни дарый чайладыр дугайында колхозчулар артель баштаар чериниң негээн. Элбекшилдиг дүжүт чедип алыр, ниитиниң мал ажылын улам ынай хөгжүдер, оон продуктулуун дыка бедидер, 1955 чылда тудуг планын күүседир, колхозчуларның күш-ажылын шын организастаар болгаш күш ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын каржызы-биле үрээр чоруктар-биле шиитпирлиг демисел чорудар дугайында отчёт-соңгулдалыг хурал делгеренгей шиитпирни үндүрген. Ниити хуралга колхозчулар артель баштаар чериниң кежигүннерин, оон иштинде колхоз даргазынга эш Куприяновту соңгаан.

М. КАВАА-САРЫГ.

Ниитиниң ажыл-агыйын улам хөгжүдер

Өвүр районнуң «Коммунизмче өрүк» колхозунуң отчёттуг хуралынга артель баштаар чериниң даргазы эш Шаалының отчёт илеткелин чугаалашкан. Очёттуг үениң дургузында колхоз баштаар чериниң 27 катап, колхозчуларның 8 катап болган ниити хуралдарынга колхозтуң амыдыралының чугула айтырыглары шиитпирлетинип, боттуг хемчеглер алдынып турган.

Колхоз организастатынганындан бээр 4 чыл дургузунда организас, ажыл-агый талазы биле быжыгып келген, колхозчу чаа суур тургустунган, ында школа, интернаттар, уруглар яслизи, чунар быжыг, туйбу, чугай бүдүрер черлер, ыяш дилер пилорама ажылдап турар. Тудуг бригадазы өткен чылда 25 чурттага бажыңнарын тудар тургаш, 30 бажынны туткан болгаш мал кажааларының тудуунуң планын күүсеткен.

Колхозтуң экономиказының үндезини—мал ажылы болуп турар. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планы 101 хуу күүсетинген, бүгү мыйыстыг бода малдың 35 хуузу саар инектер болуп турар. Күрүнеге эт, саржаг, дүк дужаарының планы доллур күүсетинген. Колхоз сиген, силос белеткелиниң планын күүседип алган. Малдың уксаазын өскүдериниң хемчеглери чорутунуп турар. Чинге нарын дүктүг 11 кошкарларны, 5 сименталь буганы, орлов уксаалыг 2 аскырларны колхоз садып алган.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдер дээш кызымак ажылдап турор малчыннар эвээш эвес. Хойжу эш Оолакай өткен чылын болуунуң ажаап турар хоюнга бир чаа кажааны база хураган кажаазын боду тулуп алган, чыл бүрүде хойга сигенни белеткеп ап, одарладыышкынны график өзүгаар чорудуп келген. Ол болуунуң ажаап турар хой бүрүзүнден 2 килограмм 100 грамм дүктү кыргып алган, 1954 чылда 228 төрээн хоюндан 235 хураганны менди өстүрген, күш-хүнүнүң немелде төлевиринге 6 хураганны алган.

Өшкү каларчызы эш Хүргүл-оол 208 төрээн өшкүден 247 анайны менди алган, артель баштаар чери күш-хүнүнге немелде төлевир кылдыр аңаа 18 баш анайны берген. Чылгычы Бюрбюжап чылгыны чыл бүрүде эки ажаап, семиртип, төрээн белерниң күлүннарын менди өстүрүп келген. Күш-хүнүнүң немелде төлевиринге ол 2 казыра алган. Колхозтуң мал ажылындан киргген орулгазы — 329.599 рубль болган.

Колхоз Чадаана МТС-тиң дузаламчызы-биле тарылга шөлүн калбарткан болгаш мурнуку чылдардаазындан дээре дүжүттү ажаап алган. Колхоз 1955 чылдың часкы тарылгазынга белеткеп турар, тараа культураларының бүгү үрезиннерин арыглап, ногаа үрезинин белеткеп алган. Парник рамалары 13 кезек кылдынган, колхозчулар ногааны баш бурунгаар эрте өстүрер чемиштиг саваларны белеткеп турар, 18 гектар тарылга шөлүнде өдек төккен, 8 гектар черниң хараганын аштаан ылаңгыя дарганнар 14 андазынны, 9 илиирни септээн.

Күш-ажылдың сагылга-чуруму быжыглатынып, колхозчулар ажылга организастыг болуп турар. Күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларның 93 хуузу күш-хүнүнүң минимумун күүсеткен, чылдагаан чокка күш-хүнүнүң минимумун чедир күүсетпээн колхозчулар чок. Көдээ ажыл-агый артели эткен чылда акша орулгазының планын 134 хуу күүсеткен.

Отчёттуг хуралга ажылда четпестерни база илереткен: малдың продуктулуг чоруу ам-даа куду деннелде, бедик дүжүт чедип алдынмайн турар, колхоз саар инектерни тургузу азырал биле хандырбаан болгаш инектерни бызааларындан чарып саарын организаставаан, инекти дүг-хүнде үш катап саарын чедип албаан. Мал ажылынга кошкак сагыш салдынганындан чамдык малдар хорамчага таварышкан.

Ниитиниң өнчү-хөренгизин самчыгдаар чоруктар ак-даа бар. Чижээ, Чоскум оол 1 бени, Наадым 1 аскыры, Кувискаал 1 аътты чок кылган болгаш Арбай-оол, Очур-оол олар харыысалга чогу биле малды чидирип, бөрүге чидиртип турган. Бора Шайда эш Кончук эргелекчилээн сүт-бараан фермазындан 66 килограмм саржаг, ферманың учётчиги Шериг-оолдуң кырындан 85 килограмм саржаг тудаан. Ревизия комиссиязы (даргазы эш Хүрен оол) колхозчу өнчү-хөренгини камгалаар талазы биле сула ажылдаан. Ревизия комиссиязы чыл дургузунда ийи катап эренгей хыналда чоруткан боорлан башка, чогум тодаргай ажыл кылбаан, чорутунган хыналдалар кандыг-даа түңнелдиг болбаан.

Отчёттуг хуралга колхозчуларның 78 хуузу олурушкан, аңаа 14 кижи санал берген. Көдээ ажыл-агый артелиниң улуртулгазында четпестерни чайладыр болгаш Уставты каржызы биле үрээр чоруктарны моон соңгаар болдурбас дугайында колхозчулар шүүмчүлээн.

И. КУНДАН.

Совет Чазактың медеглелин даштыкыда көрүп турары

КЫЛАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН. Чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле КНО-нуң комиссиязының адакы комитединиң ам болур ажылы-биле холбаштыр Совет чазактың медеглелин бүгү төп солуннар улуг эгелер-биле бирги арыннарынга парлап үндүргген. «Жиньминьжибао» солун мындыг иштики эге-биле бижээн: «Атомнуг, водородтуг чепсектериң бар турар курлавырларын узуткаар, чепсектиг күштерни кызырарын, чепсегленишкинни бүгүнитизи-биле кызырарының талазы-биле Бүгү-делегейниң конференциязын чыылдырарын Совет Эвилели бүгү күрүнелерге сүмелээн».

Совет чазактың медеглелин Кыдат Улус Республиканың төп радио станциялары дамчыдып турган.

(СЭТА)

ПОЛЬША УЛУС РЕСПУБЛИКА

ВАРШАВА. Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазы-биле КНО-нуң комиссиязының адакы комитединиң ам болур ажылы-биле холбаштыр Совет чазактың медеглелин Польшаның төп солуннары улуг эгелер-биле бирги арыннарында парлаан. «Трибуна люди» солун Совет чазактың медеглелин «Атомнуг, водородтуг бомбаларның курлавырларын чок кылыр. Чепсектиг күштерни, шериг бюджеттерин көвүдетпес!» деп эге-биле парлап турар.

«Жице Варшавы» солун Баттышкан Нациялар Организациязы чепсегленишкиннерни кызырарының болгаш атомнуг чепсекти хоругдаар айтырыг талазы биле Бүгү-делегей конференциязын бо чылын чыылдырар ужурлуг деп эге-биле демдеглеп турар. Совет чазактың чугула саналы улустарның эрге-ажыктарынга таарыжып турар деп солун айтып турар.

(СЭТА)

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

БЕРЛИН. Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазы-биле КНО-нуң комиссиязының адакы комитединиң ам болур ажылы-биле холбаштыр Совет чазактың медеглели демократтыг солуннарның хайгаралының төвүнде турып турар.

«Берлингер Цейтунг», «Дер Морген», «Нейе Цейт», «Национальцейтунг» болгаш өске-даа солуннар Совет чазактың медеглелин тода улуг эгелер-биле көскү черлерде бижин турар.

«Нейес Дейчланд» солун Совет чазактың медеглелин долузу-биле парлап үндүрбүшаан, Совет Эвилели болза, моон мурнунда-даа ышкаш чепсегленишкинни өлүүн кызырары дээш, атомнуг, водородтуг чепсекти база ол ышкаш массалыг узуткаашкынның өске-даа чепсектерин хоругдаары дээш шиитпирлиг-биле туржуп турарын бо медеглел база катап бүзүредип турар деп демдеглеп турар. Оон аңгыда, атомнуг чепсекти хоругдаар, чепсегленишкиннерни, чепсектиг күштерниң санын кызырар дугайында шиитпирни бүгү күрүнелер күүседирин, улустар аразының ажыктыг хыналдазын организастаарын Совет Эвилели сүмелеп турар деп солун бижип турар.

Ындыг турбуже, атомнуг чепсекти чугаа чок хоругдаарынче угланган Совет Эвилелиниң саналындан Баттышкан Штаттар, Великобритания болгаш барын талакы өске-даа күрүнелер үргүлчү ойталап турар, оон түңнелинде бо онза чугула айтырыг талазы-биле дугуржулга амга чедир кылдынмаан деп солун уламчылап турар.

Ындыг болза-даа, сөөлгү үеде делегейниң хөй-ниити бөлүктери атомнуг, водородтуг бомбаларның бар турар курлавырларын узуткаар негелдеңи улам-на чүткүлдүү биле үндүрүп, атомнуг, водородтуг чепсекти бүрүнү-биле хоругдаарын, ол чепсекти бүгү күрүнелерниң чепсегленишкининден казырын олар негеп чурарын «Нейес Дейчланд» солун айтып турар. Ынчангаш Совет чазактың саналы тайбыңга ынак бүгү улустарның амыдыралчы эрге-ажыктарын харыылап турар деп солун түңнелинге демдеглеп турар. Атомнуг чепсекти болгаш массалыг узуткаашкынның өске-даа чепсектерин хоругдаар сорулгаларны шиитпирлээринге киржириниң чаңгыс-даа күрүне дашкаар турбас ужурлуг.

(СЭТА).

А К Ш

НЬЮ-ЙОРК. Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазы-биле КНО-нуң комиссиязының адакы комитединиң ам болур ажылы биле холбаштыр Совет чазактың медеглели америк хөй-ниитини сонуургадып турар. Бо сонуургалды санап көрбүшаан, чамдык солуннарның тайылбырлакчылары бо санал атомнуг чепсегленишкинни эндере бүдүрүп үндүрерин хоругдаары көрүнмейн турар дээрзин американнарга бүзүредирин оралдажып турарлар. Бо сорулга-биле олар Совет Эвилелиниң саналы «пропагандистиг базым»...деп чарлавышаан дөгейленген аргаларынга кирип турарлар. Бо оптуг аргаларның ёзулуг сорулгазын чулчурбушаан, «Нью-Йорк Таймс» солун дыннадыг парлап үндүргген, совет саналдар болза, АКШ атомнуг чепсек-биле коргударының политиказының—«күштүң туружундан» дээр болдунуң баккa сурагжан политиказының кол аргаларының бирээзин ышкынарынга чедирер ийик деп хөрек кылында медеглеп турар. ССРЭ-ниң саналын хүлээп алыры болза, «Барын Германияны чепсеглээрин боттандырарын болдунмас чоруккa» киирип болур ийик деп солун база-ла демдеглеп турар.

(СЭТА)

Францияда чазак кризизи үргүлчүлеп турар

ПАРИЖ. Францияның национал хуралынга бадыладыры-биле болунуң чазааның программазын болгаш составын киирип келген социалист Кристиан Пино аштырыышкынга таварышкан. Программаны болгаш чазактың составын бадылаары дээш 268 депутаттар бадылаан (социалистер, «Улусчу республиканчы шимчээшкиннин» кежигүннериниң бөлүү, радикалдарның хөй кезии болгаш «удурланыышкынның демократтыг болгаш социалистиг эвилелиниң» кежигүннериниң чамдыызы), удур бадылааннар 312 (коммунистер болгаш «социал республиканчылар» «хамаарышпас республиканчылар», «республик болгаш социал чорудулганың» бөлүү, «хамаарышпас тараачын партия», «далай ындыы чарыының девискээрлериндеи хамаарышпастар» болгаш өскелер).

Бадылаашкын болурунуң мурнунда калбарган санал-шүүмүчүлелдериниң чоруп турган үезинде чүве чугаалааннарның хөй кезии Кристиан Пинонуң саналдап киирген кабинединиң составын-даа болгаш политиктиг шүүмүн-даа база шүүмчүлээннер.

«Хамаарышпас республиканчыларның национал төвүнүң» төлөлекчилери Рейно болгаш Лежандр олар Пинонуң социал-экономнуг программазын шүүмчүлээн, бо программа-биле холбаштыр өртектер улгадырының айыылын демдеглээннер.

Депутат—коммунист Этьен Фажан чүве чугаалаан болгаш бүгү француз улус ону хүлээвейн турда-ла париж дугуржулгаларын күштүг болдуруп бадыладырын чедип алыр дээн Пинонуң оралдажыышкынын ол шыңгыы буруу шапкап.

Францияның даштыкы политиказының уг-шин өскерилбээнде социалдыг кандыг-даа депшилге болдунмас деп оон ынай ол медеглээн, тайбының, национал хамаарышпас чоруктуң болгаш социал депшилгениң политиказын чорудар кандыг-даа чазакты Францияның Коммунистиг партиязы деткиринге беленин демдеглээн.

Чамдык депутаттарның чугааларының соонда, париж дугуржулгаларынга удур бадылааны дээш социалистиг партиядан үндүрткен 17 депутаттар бөлүүнге хамааржып турар Сибюэ индирге барган. Кандыг-даа будулуушкунээрны тарадыр сывырар дээр болза, бистиң туружувус өскерилбээн деп чугаалаарын күзеп турар бис деп медеглээн. Кандыг-даа чазак париж дугуржулгаларын күштүг болдуруп үзе бадылаарын негезе-даа Германияны чепсеглээри-биле чөпшээрешпес бис.

Кандыг-даа партияга чоокшулавайн турар депутаттар бөлүүнүң мурнундан чүве чугаалавышаан, бо бөлүк болза, Пинонуң чазаа дээш бадылавас, чүге дээрге бо бөлүк хөөржүүнүнгеи «европаның камгалал ниитилежилгезиниң» катап төрүүнериниге дузалаар хөөнү чок деп Андрэ Дени медеглээн.

Дүнекиниң хуралынга Пино депутаттарның айтырыгларынга болгаш медеглелдериниге харыылап чүве чугаалаан. Улуг эвес чапсарның соонда бадылаашкынны чорудар чурумнуң талазы-биле парламент бөлүктериниң төлөлекчилериниң допчу чугаалары болгулаан, оон соонда национал хурал бадылаашкынче шилчээн.

Бадылаашкыннарны санаанының соонда дораан-на ол черниң шагы-биле эртенгиниң 3 шакта Кристиан Пино президент Рене Котиге баргаш, оон турган дээн чазаан национал хуралга бадыладырын чедип алыр дээн оон оралдажыышкыны буступ дүшкениниң дугайын президентиге дыннаткан.

Рене Коти парламентиниң ийи палаталарының төлөлекчилериниң болгаш парламентиниң элээн каш бөлүктериниң баштынчыларын хүлээп алгаш, доп-дораан сүмележилгелерни катап чоруткан.

(СЭТА).

КҮШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ

Коньки талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдаа

Конькиге маңаар спорттуң төөгүзүнде улуг болуушкун—делегейниң эң күштүг конькичилериниң маргылдаалары Москвага болуп эткен.

Бо чылгы чемпионат сан талазы-биле 42-зу болуп турар. «1955 чылда коньки талазы-биле делегей чемпиону кым болур ирги?»—деп айтырыг бистиң чуртувуста болгаш даштыкы чурттарда хөй-хөй спортка хандыкшылдыгларны дувуредип турган.

Февраль 19-тун хүнү—14 чурттарның шылгараан дүрген маңнакчыларының спортчу демиселиниң өгелээн хүнү болган. 44 спортсменнер—дөрт дилтериңи: Австралияның, Азияның, Американың болгаш Европаның төлөлекчилери Москвада келгеннер.

Чурттарның санының, киржикчилериниң составының талазы-биле бо чылгы маргылдаа дыка улуг.

Швецияның командазында—1955 чылда Европа чемпиону Сигвард Эриксон. Эң эки норвег конькичилериниң аразында—делегейниң болгаш Европаның үш дапкыр чемпиону, үш олимпийлериниң алдын медальдарының эдилекчизи Ялмар Андерсен. Голландияның командазында 1953 чылда Европаның чемпиону Корнелис Брукман. Америк спортсменнериниң аразында—500 метрге чарыштың олимпий чемпиону Кэннет Генри.

Совет Эвилелиниң командазында конькиге дүрген маңнаарының эң күштүг мастерлери кирип турарлар. Оларның аразында делегей чемпионалының типлекчилери Олег Гончаренко (Москва) болгаш Борис Шилков (Ленинград), москвачылар Евгений Гришин, Юрий Кислов болгаш Роберт Меркулов, а ол ышкаш Владимирниң спортсмени Дмитрий Сакуненко олар бар.

Чемпионаттың байырлыг ажыдыышкының 16 шак 30 минутада болур турган, ынчалза даа ол шактың ырак мурнунда-ла төп «Динамо» стадионунче машиналарның колонналары шөлүн чоруп турган. Метро, троллейбустар, автобустар чаа-чаа көрүкчүлерни дажыглап чоруп турганнар.

Стадионну маргылдааның киржикчилери чурттарның күрүне туктары-биле шимээн.

Дипломаттыг корпустуң төлөлекчилери, конькичилериң бүгү делегей эвилелиниң (УСУ) улуртукчулары—УСУ-нуң президентизи дээрги Джеймс Кох (Швецария), оралакчы-президент дээрги Свен Лоьтман (Швеция), чингине секретарь дээрги Георг Гезлер (Швейцария), национал коньки федерацияларының төлөлекчилери стадионга келгеннер.

Парлалга ложаазында совет болгаш даштыкы журналистериниң хөй санныг бөлүү. Тускай бичии өрээлчигештерде маргылдаалар үезинде репортажтар кылыр янзы-бүрү чурттарның радиокомментаторлары турганнар.

Фанфаралар чаңгыланып турган. Диниттиг адыш часкаашкыны-биле уткуштур спортсменнер дошче үүп келгеннер. Маргылдаалардың киржикчилериниң парадын Австралияның төлөлекчизи ажытган. Оон соо биле Австрияның, Великобританияның, Венгрияның, Голландияның, Барын Германияның, Норвегияның, АКШ-тың, Финляндияның, Чехословакияның, Швейцарияның, Швецияның болгаш Японияның конькичилери чоруп органнар. Совет Эвилелиниң дүрген маңнакчылары үүп келгилээннер. Доштуг орукту долгандыр чорааш, спортсменнер соңгу талакы индириңи баарынга чыскаалып турупканнар.

Чемпионаттың киржикчилеринге ССРЭ-ниң коньки спортунуң секциязының даргазы Г. Т. Михальчук байыр чедирген. Ол аалчыларга изиг байыр чедиргеш, амгы спортчу маргылдаалар конькиге маңнаар спортту улам ыңай хөгжүдеринге болгаш янзы-бүрү чурттарның спортсменнериниң аразынга найыралдыг харылзааларны быжыглаарынга дузалаар деп чугаалаан. Ол харылзааларны калбартпышаан, спортсменнер бүгү делегейге улустар аразынга найыралды, кады ажылдажылганы болгаш бот-боттарын билчир чорукту быжыглаарынга боттарының салышкынын киирерлер деп ол үргүлчүлээн. Конькичилериң бүгү делегей эвилелиниң президентизи дээрги Джеймс Кох маргылдааларның киржикчилери боттарының бүгү хөөнешшиннерин бедик түңнелдерни чедип алырынга салырлар дээринге идегелин илереткен.

Маргылдааны ажыттынган деп чарлаан. Совет Эвилелиниң күрүне гимниин байырлыы биле чаңгыланып турган.

Быска чапсар. Доштуг шөлдүң орту зунче конькичилер үүп келгеннер.

Стартче баштайгы ийи кижини диктор кыйгырган. Дугаар тудуушкунуңуң талазы-биле маргылдааны ажыдар эргени 1954 чылда делегей чемпиону, ССРЭ-ниң спорттуң алдарлыг мастери Борис Шилков алган. Оон-биле кады япон спортсмен Такэдзи Асадзака маңнаар.

Чарыш эгелээн. Шилков мурнунче үшта халып үнген. Кады үнген кижизинден ол дыка мурнай берген.

Финиш! Радио Шилковтуң шагын стадионга дыңнаткан: 42,9 секунда. Кайгамчыктыг түңнел! Дыка үр үеде спортсменнерден ол дистанцияны кым-даа ынчаар дүрген эртпээн.

Доштуг орукка 14-зу үнүүшкүнде — фин спортсмен Тойво Салонен биле Великобританияның төлөлекчизи Джон Кроншей. Олар маңнаашкының дыка дүрген темпилиг эгелээннер.

Салонен финишке бир дугаарында келген. Оон шагы 42,6 секунда. Ол болза, фин спортсменниң эң эки рекорду болгаш ол хүнүүн эң эки түңнели болган.

22-ги үнүүшкүн. Юрий Кислов (ССРЭ) биле Джон Уэркет (АКШ). Аныяк совет спортсмен чидиг демиселге типлелгени чедип алган...

500 метрге маңнаашкынга шаңналдыг черлерни алгылаан типлекчи спортсменнерни доштуг шелче кыйгырып үндүргген. Хүндүлелдиң бедик телкижинде дөрт кижи: типлекчи Тойво Салонен (Финляндия) ийиги черни алган Борис Шилков (ССРЭ); швед Бенгт Мальмстен, АКШ-тың төлөлекчизи Дональд Мак-Дермотт—бо ийи кижи үшкү болгаш дөртку черлерни үлешкеннер. Тук азар черлерге ол чурттарның туктары көдүрүп үүгеп. Финляндияның күрүне гимниин күүсеткен, маргылдааларның судьязы М. И. Семенов ССРЭ-ниң коньки спортунуң секциязының тургусканы медальдарны конькичилерге тывыскан. Алдын медальды Тойво Салонен, мөңгүнү—Борис Шилков, хүлер медальдарны—Бенгт мальстен биле Дональд Ман-Дермотт олар алганнар.

Көрүкчүлерниң адыш часкаашкынының адаа-биле Тойво Салонен хүндүлелдиң долганының маңнаан.

* * *

Февраль 20 — ооларның ортузунга конькиге маңнаарының талазы биле делегейниң бирги чери дээш маргылдаалардың ийиги—сөөлгү хүнү болган.

Хүндүскүнүң бир шакта стадионга 50 муң ажыг кижи чыылган. Ол хүн 5 муң, 1500, 10 муң метрге чарыштар болган.

Маргылдаалардың ниити түңнелдерин үндүргген. Дөрт дистанцияларга түң талазы-биле 1955 чылда делегей чемпионунуң адын Сигвард Эриксон (Швеция) алган деп чарлаан. Ол 194, 996 санны алган. Ийиги черде—Олег Гончаренко (ССРЭ)—195,831 санныг, үшкү черде—Борис Шилков (ССРЭ)—195,858 санныг дөртку черде — Дмитрий Сакуненко (ССРЭ)—196.276 санныг, бешки черде — Кнут Иоханнесен (Норвегия) — 196,695 санныг, алдыы черде — Руар Зльвенес (Норвегия)— 198,708 санныг, чедиги черде—Джон Кроншей (Великобритания)—199,110 санныг, сеска черде Руалд Ос (Норвегия)— 199,533 санныг, тоску черде—Ялмар Андерсен (Норвегия) —199, 678 санныг, онгу черде—Руар Шелин (Швеция)—201,060 санныг, он бирги черде — Корнелис Брукман (Голландия)— 210,290 санныг, он ийиги черде—Франц Оффенбергер (Австрия) — 210.986 санныг.

Делегей чемпионун шаңнаарының байырлалы эгелээн. Хүндүлелдиң телкижинде— ортузунда — Сигвард Эриксон, он талазында —Олег Гончаренко болгаш солагай талазында— Борис Шилков. Конькичилериң бүгү делегей эвилелиниң—президентизи дээрги Джеймс Кох Эриксонга улуг алдын медальды тывыскан болгаш аңаа лавралыг венокту кедиргеи Мөңгүн медальды Олег Гончаренко болгаш хүлер медальды—Борис Шилков олар алганнар. Тук азар черлерде Швецияның тугу болгаш ССРЭ-ниң ийи туктары. Швецияның күрүне гимниин күүсеткен.

Делегей чемпиону Сигвард Эриксон болган долганының эргилген.

* * *

Делегей чемпиону Сигвард Эриксон 24 харлыг. Ол Эстерсунд (Швеция) хоорайда чурттап турар. Конькиге маңнаар спортту 8 чыл дургузунда кылып турар. Бо чылын ол Европаның чемпиону атты чаалап алган.

СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга Сигвард Эриксонуң медеглээни болза:

—Москвага келгенимден болгаш бо кайгамчыктыг маргылдааларга киришкенимден каңчаар даа аажок сеткилим ханды. Бүгү спортсменнериниң чедишкиннеринге улуу-биле өөрүн кончуг хөй көрүкчүлер көрүп турда маргылдажыры онза эки-дир. Чүректиң ханызындан хүлээп алышкын дээш конькиге маңнаар спорттуң москвачы ынакшылдыгларынга сеткилимниң ханызындан өөрүп четтирдим.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың февраль 23-те үнген № 40 «Шын» солуннуң ийиги арнында «ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунда» деп материалдың иштинде КНО-нуң кудуку комитединиң ажылының өгелээрин февраль 25-те деп чазап номчуур.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ; Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62; редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң база бухгалтериянның—3 — 65, харыысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт киллистериниң—3—88.

ТС—01571. Культура эргелериниң типографиязы